

10573

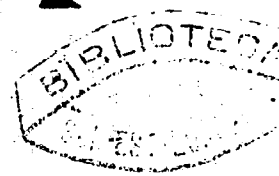
NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA

— APARE IN FIECARE DUMINICĂ —

Director: C. RADULESCU-MOTRU

PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

No. 3

Duminică 29 Aprilie 1912

Vol. XII

SUMARUL:

NOUȚĂȚI: *Situația politică și dorințele M. S. Regelui. — Sinuciderile ostentative.*

ACTUALE

A. D. XENOPOL: *Centenarul răpirei Basarabiei.*

RAMIRO ORTIZ: *Giovanni Pascoli*

GIOVANNI PASCOLI: *Antversări (versuri).*

SOCIALE

ST. ANTIM: *Reforme sociale la noi.*

(Legea d-lui Nenițescu)

CRITICĂ

I. BRUCKER: *Intuiția filosofică și literară.*

ȘTIINȚE

N. EINSCHLAG: *Psihologia Beției.*

INSEMNĂRI: *Scumpetea chiriilor. — Judaismul și capitalismul. — Vlaicu a sburat. — Invățăământul religios. —*

REVISTA REVISTELOR: *Revista Studenției. — Zorile. — La Revue. — Le Courrier européenne. — Revue Contemporaine.*

MEMENTO

UN NUMĂR: 25 BANI

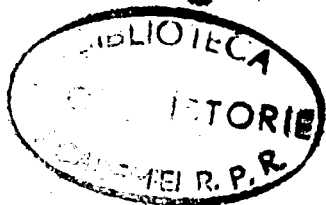
ABONAMENTUL:

În țară: pe un an (2 volume sau 48 numere) 10 Lei ; In străinătate: pe un an (2 vol. sau 48 num.) 12 Lei
„ „ pe șase luni 6 „ ; „ „ pe șase luni 7

DIRECȚIA: București, Bulevardul Ferdinand, 55 • Telefon 8/66.

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA.

București, Calea Victoriei, 62 (Pasajul Imobiliara, 3) • Telefon 30/11 (Centrala II).

La **Administrația revistei: Calea Victoriei 62 (în pasagiu)**, se găsesc de vânzare pentru cititorii noștri, cu preț scăzut, următoarele lucrări:

(Cumpărătorii din provincie vor mai adăoga la costul cărților comandate și un 10 bani de fiecare leu; aceasta pentru cheltuiala transportului).

Colecțiunea volumelor apărute din Noua Revistă Română:

Volumele I—IV (Prima serie) cu 5 lei volumul.

Volumele V—X, 1.50 lei volumul *legat*.

Transportul în provincie al acestor volume (V-X) costă: 80 bani pentru 1 sau 2 vol.; 1.10 pentru 3 sau 4 vol. și 1.60 pentru 5 sau toate 6 volumele.

Puterea Sufletească de C. Rădulescu-Motru (scriere premiată de Academia Română), lei 6.

Biblioteca Noiei Reviste Române, 15 bani volumul:

No. 1. *In zilele noastre de anarhie*, de C. Rădulescu-Motru.

No. 2. *Sufletul neamului nostru*, de C. Rădulescu-Motru.

No. 3. *Contractul muncii*, de D. Negulescu.

No. 4. *Frica de moarte; Sinuciderile din mizerie* de N. Zaharia.

No. 5. *Psihologia prostului; Prostul în viața socială; Cerșetorii în haine negre*, de N. Zaharia.

Cultura română și politicianismul (ediția III-a Socec), de C. Rădulescu-Motru cu 75 bani (în loc de lei 1,50).

Poporanismul politic și democrația conservatoare, de C. Rădulescu-Motru. Prețul 50 bani.

Thomas Carlyle, viața și operile lui, de C. Antoniadă, 3 lei.

Eroii, de Thomas Carlyle, traducere din limba engleză, de C. Antoniadă, 3 lei.

Naționalismul, (cum se înțelege—cum trebuie să se înțeleagă) de C. Rădulescu-Motru, 30 bani.

Psihologia Ciocoismului—Psihologia Industriașului, de C. Rădulescu-Motru, 15 bani.

Ore de educație, de N. Moisescu, 30 bani.

STUDII FILOSOFICE

Organul Societății de Studii Filosofice din București

Revistă pentru Cercetările de Psihologie teoretice și aplicate la:

Știința dreptului, Pedagogie și Sociologie

Director, C. RĂDULESCU - MOTRU

Profesor la Universitatea din București

Din colecțiunea „Studii filosofice” au apărut până acum:

- Volumul I, scris în întregime de d. C. Rădulescu-Motru, cuprinde: *Valoarea silogismului. Problemele Psihologiei. Cestiuni de estetică. Valoarea științei. Organizarea rațională a Universităților. Psihologia martorului. Psihologia industriașului. Știință și energie.*
- Volumul II, cu colaborarea D-ilor C. Rădulescu-Motru, D. Drăghulescu, C. Antoniadă, G. G. Antonescu, I. Petrovici, Eugen Porn, I. F. Buricescu, I. Ghibănescu, etc., cuprinde: *Psihologia revoluționarului. Determinantul social. Filosofia lui H. Bergson. Critica estetică. Atomismul filosofic. Importanța pedagogică a individualității, etc. Comunicări. Bibliografie.*
- Volumul III, scris în întregime de d. C. Rădulescu-Motru, cuprinde: *Afirmarea personalității în principalele momente ale culturii. Legea conservării unității sufletului. Persoană și mediu. (Puterea Sufletească, Partea I—III).*
- Volumul IV, scris în întregime de D. C. Rădulescu-Motru, cuprinde: *Mecanismul actului voluntar. Caracterul. Puterile sociale. Cultura. (Puterea Sufletească partea IV—V).*
- Volumul V, cu colaborarea D-ilor: I. Petrovici, Marin N. Ștefănescu, St. Antim, Marcel T. Djuvara, G. Antonescu, I. Bucovineanu, cuprinde: *O nouă metodă inductivă. Logica și problemele metafizice. Substratul economic al familiei. Teoria noțiunilor, etc.*
- Volumul VI, cu colaborarea D-ilor: Vladimir Ghidonescu, Marin N. Ștefănescu, G. G. Antonescu, Nisipanu, cuprinde: *Pedagogia științifică și noile reforme școlare. Criza Logicei. Revista Revistelor, etc.*

Prețul fiecărui volum e de 6 lei.

Pentru abonații „NOUEI REVISTE ROMÂNE” se acordă o *remunerată* reducere de preț.

În abonament „STUDIILE FILOSOFICE” împreună cu „NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ” costă 18 lei anual.

Volumul VII din „Studii filosofice” cuprinde:

ELEMENTE DE METAFIZICĂ

Principalele probleme ale Filosofiei Contemporane, pe înțelesul tuturor

de C. RĂDULESCU-MOTRU

Profesor la Universitatea din București

Ediția populară 4 lei.

Iată câteva numai din capitolele cuprinse în această lucrare:

Introducere.—1. Definiția Metafizicii. Științelor speciale și Metafizica.—2. Importanța și utilitatea Metafizicii.—3. Diferența dintre Metafizică, Artă și Religie.—4. Metafizica și cultura.

Partea I.—Conștiința oglină. Critica realismului naiv

Capitolul I.—*In fața universului*.—O veche iluzie.—Contrastul dintre cer și pământ în vechea mitologie.—Existența.—Platon și creștinismul.—Știința modernă.—Mecanismul universal.—Fenomene care nu se pot explica prin mecanică.—Fenomenele sufletului.—Omul vierme.

Capitolul II.—*Oglinda conștiinței*.—Asemănarea îngălatească dintre oglinda și conștiința.—Oglinda vrăjită care vede peste tot.—Rătăcirile simțurilor.—Sofistica.—Rațiunea în opoziție cu simțurile.—Materialismul și Idealismul.—Ism. Kant.—Romanticii.—Hegel.—Schimbarea punctului de vedere kantian.—Influența hegeliismului asupra scriitorilor contemporani. Înspoi la Kant!

Capitolul III.—*Valoarea științei*.—Exagerațiile materialismului.—Relativitatea științei.—Înțelegerca mai complexă a conștiinței ducă la concluzia că știința are o valoare relativă.—Până unde merge relativitatea științei.

Capitolul IV.—*Convîngerea*.

Capitolul V.—*Logica nouă*.—Accea ce este mediul biologic pentru o plantă, este mediul cultural pentru știință.—Știința și basmul.—Logica din punct de vedere genetic și din punct de vedere formal.—Cestuni noi pentru Logică.

Capitolul VI.—*Adevăr și minciună*.—Omnenii pe cari nu-i înțelegem fiindcă ne sunt superiori.—Omnenii pe cari nu-i înțelegem fiindcă ne sunt inferiori.—Propaganda adevărului și mestegugul minciunii.—Cum sunt minșii sălbateci.—Politica și mizeria.—Reclama necinstită.—Reclama în publicul de jos și reclama în publicul de sus.—Biruința Adevărului

Partea II.—Conștiința transcendentă. Critica filosofiei kantiane.

Capitolul I.—*Kant și continuatorii săi*.—Exagerații încurajate de filosofia lui Kant.—Insuficiența filosofiei lui Kant.—Conștiința în genere și conștiința individuală.—Pragmatismul și raționalismul intransigent.—Biologismul.—Iohannes Müller.—Richard Avenarius.—Ernest Mach.—Biologismul metafizic.—Arthur Schopenhauer.—Friedrich Nietzsche.—Henri Bergson.—Romantismul.—Hegel.—Teoria Sociologiei.—Emil Durkheim.

Capitolul II.—*Spre o mai bună înțelegere a filosofiei kantiane*.—Înrudirea problemei kantiane cu toate marile probleme filosofice.—Insuficiența încercărilor făcute de a completa pe Kant.—Cum trebuie înțeleasă importanța pe care o are pentru știință perspectiva kantiană.

Partea III.—Conștiința reală. Personalismul energetic.

Capitolul I.—Problema eternă.—Antropomorfismul naiv și buddhismul.—Metafizica raționalistă.—Identitatea între unitatea din conștiința omenească și unitatea din univers.—Forma sub care apare la Kant soluțiunea identității.—Direcțiunea în care trebuie căutată completarea filosofiei lui Kant.

Capitolul II.—*Monismul*.

Capitolul III.—*Personalismul energetic și supra-omul* lui Fr. Nietzsche.—Legea exercițiului.—Atențiunea.—Deosebirea dintre conștiința animalelor și conștiința omenească.—Rolul conștiinței în organism.—Idealul.—Optimismul.—Vocațiunea.

NOUĂ REVISTA ROMÂNĂ

UN NUMĂR : 25 BANI

ABONAMENTUL :

In țară pe un an (2 volume sau 48 numere) 10 lei
 „ „ „ zece luni 6 „
 In străinătate pe un an 12 „

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

Director : C. RADULESCU-MOTRU

Profesor la Universitatea din București

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :
 București, Calea Victoriei 62. (Pașajul No. 3)
 Telefon 30/11

DIRECȚIA : Bulevardul Ferdinand 55
 Telefon. 8/66

No. 3

DUMINICĂ, 29 APRILIE 1912

Vol. XII

NOUȚĂȚI

Situația politică și dorințele M. S. Regelui.

Se vorbește iarăși de o concentrare a partidelor conservatoare, când logic ar fi, după demiterea d-lui P. P. Carp din președinția consiliului de miniștri, să nu se mai vorbească acum de loc de așa ceva. O concentrare conservatoare, în ce scop? Să se tempereze prin intrarea în guvern a unor noi elemente, pornirile războinice ale d-lui Carp? Sau să se repare trecutul și să se întocmească un nou program de activitate, care să constituie rațiunea de a stă la putere a unui partid conservator? În ambele cazuri: nu este nevoie de concentrare, ci de înlocuire. Cei ce n-au putut guvernă trebuie să plece și să cedeze locul celor ce pot guvernă. Concentrarea s'ar fi putut face înainte ca d. P. Carp să fi făcut dovada că este șeful unui partid incapabil de a guvernă. Dar acum, când dovada este făcută, ce scop mai poate avea concentrarea?

Este dorința M. S. Regelui ca să se renască cele două partide conservatoare, pentru ca ele să constituie împreună un partid tare, capabil de un guvern solid și de lungă durată! Acesta este scopul.

Dorința M. S. Regelui poate, desigur, da un scop concentrării. Este și singurul lucru care o justifică.

Deși teoria absolut constituțională eliminează cu desăvârșire amestecul Regelui în organizarea partidelor politice, totuși, este dela sine înțeles că întrucat partidele politice ținesc la dobândirea guvernelor, ele nu pot să nu țină seamă de dorințele M. S. Regelui. M. S. Regele, ca șeful puterii executive, poate pune condiții partidelor cari au pretențiunea să compună guvernele. Acele partide, cari n'au asemenea pretențiune, nu sunt ținute să asculte de dorințele M. Sale; cele două partide conservatoare însă, ca partide de guvernământ, nu pot trece peste dorințele Suveranului. Constituția nu recunoaște dreptul partidelor la guvern, ci numai dreptul Suveranului de a-și alege guvernul. Prin urmare asupra acestei chestiuni nu mai încap discuțiune: dorința M. S. Regelui de a se realiza unificarea partidelor conservatoare, este un fapt care primează orice altă înorganizațiunea viitoare a acestor partide, întru cât aceste partide vor să rămână partide de guvernământ.

Cari motive fac pe M. S. să aibă această dorință, este o altă chestiune; ele nu pot formă obiectul discuțiunii noastre. Suveranul este un arbitru al luptelor politice, și deci el este absolut liber să se determine după motivele pe cari înțelepciunea Sa i le pune înainte.

Suveranul dorește, ca în locul celor două partide conservatoare de astăzi, să fie un singur partid conservator, căruia să-i poată încredința compunerea guvernului. Încă odată, cele două partide conservatoare nu sunt obligate să realizeze dorința regală, întru cât ele nu vor să aibă guvernul, dar întru cât ele voiesc să aibă guvernul, sunt datoare să țină seamă de această dorință. Nimeni nu poate impune Suveranului să aibe încredere într-o organizație de partid, pe care El o socoate slabă.

Odată dorința M. S. Regelui acceptată, ca o condiție *sine qua non* a rămânerei conservatorilor la putere, să vedem modalitatea în care se poate face această concentrare impusă.

Modalități serioase sunt numai două: concentrarea pe vechia bază a partidului conservator, ceea ce ar însemna revenirea conservatorilor democrați la vechia lor matcă, sau concentrarea pe baza democrației partidului conservator, ceea ce ar însemna evoluția vechilor conservatori spre un

partid nou, cum este indicat în partidul conservator-democrat. În primul caz, s'ar recunoaște că nu principiile vechiului conservatorism sunt de vină cum că d. P. Carp n'a putut guvernă, ci numai persoanele cu cari acesta voise să guverneze; iar în cazul de al doilea, s'ar recunoaște, din potrivă, că de vină sunt principiile vechiului conservatorism, iar nu persoanele din guvernul d-lui Carp.

Ambele modalități aduc o sdruncinare în viața partidului conservator, recunosc, dar ele sunt inevitabile.

Dacă ar fi să se urmeze logica și în politică, d. Carp ar trebui să fie partizanul celei de a doua modalități, de oarece singur dănsul a declarat adeseori în Parlament că este mai democrat decât sunt chiar liberalii.

Membri partidului conservator-democrat, câștigând victoria pe terenul principiilor, ar găsi în ei atunci tăria să practice abnegația în armonizarea chestiunilor personale.

— C. R.-M.

Sinuciderile ostentative.

Cazul familiei Filipovici interesează încă opinia publică. Se știu faptele din jurnale.

Nicu Filipovici, fiul cel mai mare al familiei, în mod cinstit sau necinstit iluzionat de marile câștiguri bănești pe cari le avea în perspectivă, aduce familia tatălui său în București. Aci o întreține câtva timp în mod intermitent, cu ajutorul expedientelor. Familia este instalată luxos și duce o viață agitată. În sfârșit, la apropierea catastrofei finale, fie după îndemnul lui Nicu Filipovici, fie după îndemnul tatălui lui Nicu Filipovici, familia aproape întreagă, în număr de zece persoane, se sinucide.

Pe pieptul uneia dintre victime și pe o măsută se găsc scrișori prin cari se arată motivele sinuciderii: mizeria și răutatea lumei. Familia Filipovici se sinucide pentru a arată lumii că ea a fost persecutată pe nedrept de mizerie și răutate....

Moartea ei este ostentativă.

Faptul ostentațiunii la moarte pare la prima vedere paradoxal; cu toate acestea nimic mai în acord cu sufletul omenesc.

Sinuciderile din mizerie sunt rare în societățile primitive. Ele sunt mai dese în societățile culte, și mai ales în societățile cu o cultură veche. În China ele sunt fapte obișnuite. Și curios: cu cât sinuciderile ajung mai dese, cu atât ele iau mai mult caracterul ostentativ. În societățile cu o cultură veche sinucașul își ia viața cu gândul de a pedepsi societatea. În China, pedeapsa pe care o rezervă debitorul creditorului său prea sever, este că se spânzură singur la poarta creditorului!

Cum se explică sinuciderea ostentativă? Tocmai prin amestecul prea mare al vieții sociale în viața individului. Cu cât societatea își întinde rolul în dirijarea individului, — și aceasta se întâmplă totdeauna în societățile cu o cultură veche, — cu atât și individul se crede îndreptățit ca să ceară ușurarea mizeriei sale dela societate. Când această ușurare nu vine, el se crede persecutat. Iar când se sinucide, se crede îndreptățit să vorbească de răutatea lumei, așa precum au făcut-o și membrii familiei Filipovici!

Scrișorile pe cari aceștia le-au lăsat, și prin care protestau contra răutății oamenilor, sunt o dovadă că ei credeau în solidaritatea socială....

De multe ori credința în solidaritatea socială merge împreună cu nechibzuiala în gospodăria vieții individuale.

— C. R.-M.

ACTUALE

CENTENARUL RĂPIREI BASARABIEI

În Rusia și anume în fosta provincie românească se pregătesc mari serbări pentru a celebra, după termenul consacrat în diplomatie, fericita alipire a Basarabiei către imperiul rusesc. Căci la 26 Mai anul acesta se împlinește un veac de când Basarabia a fost deslipită de trupul Moldovei.

Pentru noi Românii ceea ce dincolo de Prut se va celebra prin cântări de veselie și valuri de șampanie pentru noi cei de dincoace de acea vână de apă se va rezolvă în o adâncă mâhnire sufletească: mâhnire nu numai fiindcă am pierdut prin acea întinsă parte de pământ mai mult de a patra parte din întregul cuprins al României; dar mâhnire și pentru modul cum ni s'a răpit această parte de țară călcându-se toate legile Dumnezeuști și omenești ale dreptului și ale moralei. Rusia într'adevăr declarase războiul din 1806 pentru a apăra țările române de încălcările Turcilor și cu toate acestea la pace Imperiul protegiutor despoaie pe protegiut pentru a-și scoate cheltuielile dela acel în contra căruia îl apărase. Cum s'a putut face aceasta? Printr'o simplă schimbare în perspectiva în care Rusia privea țările române. Pentru a declara războiul ea le privea prin capătul de prescurtare al ochenei, considerându-le ca țări prietene de aceeași religie ba chiar cum o credeă ea de aceeași limbă și de aceeași fire cu dânsa; iar la încheierea păcei întoarse ochiana pe dos zărindu-le de departe ca niște provincii ale împărăției otomane bune de rupt din întregul ei și de alipit către nesfârșitele întinderi pe care le cuprindeă stăpânirea împăratului tuturor Rusiilor.

Mai îndemânatec sistem nici că se putea și de aceea Rusia repetă încă odată această manoperă în 1878 luând înapoi dela Moldova cele trei județe ce fuseseră restituite Moldovei în 1856 prin tratatul de Paris. A doua ediție a acestui fapt fu însă mult mai bogată în încălcări ale tuturor principiilor ce trebuie să călăuzească viața omenească, decât cea dintâi. Anume: în războiul premergător păcei din 1878, Românii nu mai fuseseră protegiuții Rușilor ci aliații lor; le dăduse în momentul cel mai critic când armata lor eră amenințată cu o totală nimicire, un ajutor prețios care nu numai că o scăpă de ruină, dar îi deschise calea către Balcani, pe care trecându-i puse pe Ruși în stare de a dicta Turcilor vestita pace dela San-Stephano. Acest ajutor România îl dase după o cerere anumită cuprinsă într'o telegramă desperată a marelui Duce Nicolai (actualul împărat) prin care cerea ca Domnitorul nostru să treacă cu orice preț Dunărea căci creștinătatea ar fi în pericol. Domnitorul și guvernul Român nu stătură la gând pentru a alergă în ajutorul fraților lor întru Hristos cu toate că știau încă dinainte de declararea războiului că Rușii aveau de gând să reincorporeze iarăși cele 3 districte

de jos ale Basarabiei. Dar Românii credeau că dacă vor isbuti a scăpa oștirea rusească din marea primejdie în care se află, Rușii se vor lepăda de acest gând așcuș și că vor recunoaște prin purtarea lor ulterioară marele slujbe pe care Românii le făcuseră în momentul cel mai critic al istoriei lor din veacul trecut. Domnitorul și miniștrii români uitaseră că recunoștința se făgăduiește dar nu se împlinește, că jurămintele cele mai sfinte se calcă când nu mai este interes a le respecta. Și așa ei văzură cu tot atâta groază cât și indignare pe aliații lor, Rușii, cerând dela Turci prin tratatul dela San-Stephano, retrocedarea celor trei județe Bolgrad, Cahul și Ismail.

Nu numai atâta, dar pentru ca paharul amărăciunii să fie băut de Români până în fund, marele Aeropag european întrunit la Berlin consfinți această nelegiuire și din motive de *înalte interese politice* jertfi dreptatea și morala și primă ca aliatul să despoaie pe aliat pentru a plăti învingerea unui dușman comun. Să le fie de bine! Dacă în secolul al XIX-lea dreptatea a rămas tot „un nume“ atunci nu știm, zău, când se va mai coborî ea între oameni pe pământ.

Dacă însă astfel stau lucrurile și nu credem că să se afle cineva care să poată răstălmăci aceste adevăruri neîndoelnice, atunci ne întrebăm ce noimă poate avea sărbătorirea acestei *izbânzi diplomatice* adaose de Rusia la multele altele săvârșite de ea în decursul veacurilor și ne mai întrebăm dacă nu ar fi mai înțelept a respecta durerea prea firească a unui popor ciuntit și a trece în tăcere peste pragul veacului încheiat.

Ceeace ne răsvrătește mai mult inima și sufletul este că aceste serbări vor fi prăznuite în chiar corpul cel deslipit de Moldova, de către partea înaltă a societății moldovene din Basarabia, coborîtorii acelor boeri care la 1812 au trimes către Poartă iscusi-tul protest contra rășluirii țării lor. Dar după o lege sociologică fatală și neînduplecată, stratul superior al unei populații cucerite trece în curând la cuceritori. Și așa s'a întâmplat în Basarabia unde partea mai înaltă a societății românești s'a rusificat; unde un Krupenski îndrăznește să susțină în Dumă că în Basarabia nu ar fi popor românesc, ci numai rusesc, călcând în picioare nu numai simțimântul ci și adevărul.

Ce fericire când se mai întâlnesc în sânul unei pături vitrige și înstrăinate oameni cu sufletul mare ca acel al lui Stroescu care-și pune, el Românul apăsător de Ruși, însemnata lui avere în slujba Românilor apăsați de Unguri.

Toți Românii care-și iubesc neamul trebuie să răspundă cruntului atac îndreptat de Imperiul vecin contra naționalității lor, prin ridicarea pe toate casele lor de steaguri tricolore cernite cu doliu: doliu pentru răpire, tricolor pentru speranța reîntregirii!

A. D. Xenopol

Memburu al Academiei Române

GIOVANNI PASCOLI

II

Scriind prefața la *Myrica*, Pascoli însuș relevă caracterele fundamentale ale poeziei sale: „Să rămână, să rămână cântecele acestea pe mormântul tatălui meu!... *Sunt fâlșăiri de aripi, foșnete de chiparoși, dangăt îndepărtat de clopote*: amintesc toate un cimitir. Pentru câteva lacrimi, pentru câteva sbucniri de plâns, nădăjduiesc să aflu iertare; fiindcă de astă dată, mai puțin ca ori când cetitorul va putea sau va vrea să spună: Ce-mi pasă de durerea ta?“ Dacă la *fâlșăitul pasărilor, la foșnetul chiparoșilor și la îndepărtatul cântec al clopotelor*, vom adăugi acel *cuvânt care ar putea să fie de ură și care e de iubire*, cu care se închide acea prefață, am avea înaintea-ne, dacă nu toate, cel puțin pe cele mai suave coarde ale țiterii lui Pascoli, care—chiar când pare a cântă *Intoarcerea lui Ulisse sau Fabula dezarmării*—nu face decât să atingă cu măestria unui muzician perfect, această din urmă și cea mai suavă coardă a țiterii sale, care e poate fundamentală și după care se acordează toate celelalte.

Să o luăm deci și noi ca bază în analiza noastră—forțat imperfectă—în tumultul durerilor pe cari recenta moarte a poetului le deslănțuește, și să arătăm cum se verifică în ea din punct în punct acea unitate de inspirațiune—care se pare așa greu de prins în Pascoli. Dar înainte de toate să repetăm acel cuvânt într'una sau în alta din formele sale, pentru ca cetitorul să o înțeleagă și să o primească în sufletul său. După acest lucru, sarcina noastră va fi nespuz de ușurată.—Ei bine, eu cred că forma cea mai clară, cea mai completă, cea mai caracteristică în care acea vorbă a eșit nu de pe buzele, ci din însăș inima poetului, este de reținut în versul cu care se închide poezia deja citată *Cei doi orfani*, și care sună așa de dulce atât în sensul literar cât și în cel simbolic:

„Nu știi, frate;
stai lângă mine, să stăm liniștiți: cuminți“.

Or, Pascoli în unele din ale sale „*Pensieri di varia umanità*“—pe cari prea puțini le cetesc și cari ar merita o soartă mai bună—a comparat pe poet cu un copilaș. Nu știi, și nu mă importă să știi dacă aceasta se poate spune în *genere* despre toți poeții: știi că lui Pascoli-poetul i se potrivește de minune. Nu e nici unul din criticii lui care să nu o admită. Și, ce place mai mult unui copilaș? Cari au fost cele mai frumoase visuri ale copilăriei noastre? Să alergăm prin livezi și să culegem flori, să alergăm după fluturi și să prindem o păsărică! Dar copilul își are tristețele lui, clipele de melancolie, necunoscute, ignorate, necalulate—dar le are. Și atunci vrea ca mama să-l mângâie, și surorile cu părul de aur să-l adoarmă cântând, și se gândește la bunica și la tata, și la frățiorul care a murit, și plânge cu sughițuri; mai

ales când crede că e uitat sau nedreptățit, și iubirea pe care o aveau pentru el cei dispăruți, îi îndurerează inima cu o plângere amară. Ii mai plac poveștile; îi plac vitejii cari au murit luptând pentru țară, îi place războiul—însă numai când acesta se identifică cu gloria. Dar fă-l să înțeleagă toată oroarea sângelui și a măcelului, fă-l să vadă pe bătrânele mame cernite cărora li s'a luat întărirea și nădejdea bătrânețelor lor, pe bătrânele mame cari nu mai au lacrimi pentrucă le-au plâns pe toate, sau arată-i chiar pe erou când omoară fără mila care i se recomandă, și el se va ridică protestând și va plânge de necaz și de milă: de necaz împotriva eroului neuman, de milă pentru victimă, chiar când eroul se chiamă Diomedea și victima Dolon, și chiar dacă pe unul l'a admirat de o sută de ori, iar pe celălalt povestitorul i l'a prezentat ca pe un spion sau pe un mișel. Simpatia pentru cei slabi e în copil nețarmurită, nu numai pentrucă el însuș ar fi un slab cum se crede de obicei, ci pentrucă tot ce e frumos și nobil și mare și generos găsește un răsnet imediat în sufletul copilului, necorrupt încă de egoismul și de ferocitatea omenească. Egoist prin instinct el însuș, se transformă în cel mai sublim dintre eroi, de îndată ce frumusețea sacrificiului și a morței pentru o idee îi fulgeră înaintea mirașilor lui ochi de îngerăș în exil.

Ei bine, această simpatie pentru cei slabi, pentru cei apăsați, pentru cei pierduți în vârtejul furtunatic mai sublim dintre eroi, de îndată ce frumusețea al vieții, e—după ceeace cred eu—în acelaș timp „cuvântul de dragoste“ și ideea fundamentală a poeziei lui Giovanni Pascoli. Concepțiunea pe care el o are despre viață nu se deosebește prea mult de aceea a lui Leopardi și ori cât de resemnată ar fi, ea e în fond pesimistă. Când în *Due fanciulli* el exclamă:

*Pace oameni! Pe pământul așternut
!prea e mult mister, și numai cel ce caută
— în frica lui—să aibă frați, nu greșește,*

versurile din *Ginestra* ne vin deodată în minte:

*...dà la colpo a quella
Che veramente è rea, che de 'mo,tali
E madre in parto e in voler matrigna
Costei chiama inimica; e in contro a questo
Congiunto esser pensando
Siccome è il vero, ed ordinato in prio
L'umana compagnia
Tutti fra sè confiderati estima
Gliccomini, e tutti abbraccia
Di vero amor, porgendo
Valida e pronto ed aspettando aito
Negli alterni perigli e nelle angosce
Della guerra comune.*

Numai că, pe când Leopardi blestemă natura care e „madre in parto e in voler matrigna“ a nenorocitei sale progenituri, Pascoli, chiamă la „binecuvântarea vieții“ care „ar fi frumoasă, foarte frumoasă, dacă noi

nu ne-am strica-o, nouă și celorlalți. Ar fi frumoasă chiar în plâns, care ar fi însă o rouă a seninului și nu fierbere a furtunei, chiar în clipa din urmă, în care ochii oboșiți de atâta privire, se închid ca pentru a adună și a închide vederea în suflet pe vecie. Dar oamenii au jubit mai mult întunerecul decât lumina, și mai mult răul altuia decât binele său propriu. Și pentru răul acesta voit, blestemă pe nedrept natura, mamă bună, care chiar când ne stinge pe vecie, pare că ne leagă și ne adoarme. O! lăsați-o pe ea să lucreze, că ea știe ce face și ne vrea binele. Acesta e cuvântul pe care îl spun acum cu glas nu tocmai asigurat și lămurit, și pe care cu vremea îl voiu repeta mai bine; pentru deocamdată, gândul că această vorbă ar putea să fie de ură în loc să fie așa cum este: de iubire, să v'o facă și mai dragă de ascultat'.

Așa scria Giovanni Pascoli în Mart 1894, publicându-și primul volum de versuri, acele minunate *Myricae* cari înviorează mintea, cari gădilă nările, cu mirosul câmpenesc al bălegarului și a minthei sălbatice, și-ți dau impresiunea unei ferestre mari deschise larg pe o câmpie în floare. Că și-a ținut făgăduiala de a repeta, din ce în ce mai tare și mai dulce în pustiul amar al brutalității și al egoismului contemporan, cuvântul acela de iubire, o dovedesc cele șapte volume de poezii cari au urmat. *Primi poemetti, Nuovi poemetti, Canti di Castelvecchio, Odi ed Inni, Poemi conviviali, Canzoni di Re Enzo și Poemi italici*, ca să nu mai vorbim de poeziile latinești, sunt străbătute (și cum ar fi altfel?), dela primul până la cel din urmă vers, de aceeaș concepțiune amară a vieții, de aceeaș resemnare obosită, de aceeaș fericire care nu e decât încetarea durerilor, în sfârșit de aceeaș nădejde într'un viitor mai puțin rău al omenirii, în care *relele adăugite* ale vieții nu vor mai chinuî neamul nostru,—cari dela primul volum al lui Pascoli constituiau notele fundamentale ale sufletului său poetic. Dar... bubue tunul și momentul nu pare din cele mai bine alese ca să vorbim de poezia lui Pascoli. Nu pare, pentrucă acea poezie cântă pe toate tonurile „că în viață misterul e mare și că ceea ce avem mai bun de făcut e să stăm cât se poate mai strânși la olaltă, toți acei pe cari aceeaș taină ne neliniștește și ne înfricoșează; e într'un cuvânt poezie de pace, poezie umanitară. Nu vreau să spun cu asta că Pascoli ar fi desaprobat războiul pe care Italia îl poartă pentru rațiuni foarte grave și foarte urgente. Inainte de a fi umanitari, Italienii au rămas cam ca Giusti:

*Întâiu stăpân de casă în casa mea,
apoi cetățean în orașul meu,
Italian în Italia și așa mai departe
om în Umanitate.*

Și nimeni nu înțelegea și nu simțea mai bine decât el nevoia ca Italia, după ce și-a sărbătorit cinquantenariul, să-și întoarcă privirea sa maternă spre miile de copii rătăcitori în toate părțile lumii, cari așteptau chemarea ei afectuoasă și puternică. Nu scrisese el

oare în acea delicioasă poemă, intitulată *Italy*,—după forma pe care o ia numele patriei pe buzele Italie-nilor cari își uită încet-încet pe țărniuri la Ohio sau pe stradele New-York-ului ori ale Baltimorei, dulcea limbă maternă,—nu descrisese el plecarea tristă a emigranților?

*Se duc strângând dinții și măselele
strângând în inimă o amenințare
rebelă și un plâns poate mai rebel.*

*Intind cheap haina, cheap brațele
indiferenți la refuzul tăcut;
și cheap viața, și totul cheap.*

Nu cântase el plângerea Italiei?

*Adio, deci! Și ea, Italy vede
Italy plânge;*

Nu propovăduise el, auzind, înfrigurat de groază, pe unul din acei emigranți blestemându-și țara: mama?

*Nu blestemați! Mama voastră vă plânge
pe voi, cari atârnați de sălcii grelele
târâcoape, pe malurile lui Obi, Congo și Gange*

*Dar de pe orice pământ unde e sudoare de sclavi,
de sub pământ unde e scrâșnirea dinților,
de pe puntea încărcată a năvilor negre*

*vă va chema antica mamă, o oameni,
într'o fulgerătoare auroră ce vine
cu un mare urlet—in patru vânturi—*

făcut să sară de sirenele sale.

Și aurora a venit, și Italia vagabondă a auzit urlașul urlet pe care l'a aruncat sirenele navelor patriei, și profeția lui Pascoli stă se se împlinescă.

Dar acesta e un alt discurs și poezia lui rămâne cu toate acestea o poezie de pace, de iubire, de înfrățire pe când acum... bubue tunul!

Va veni vremea când din răul trecutului se va fi născut binele

binele care rămâne, răul care a fost

și atunci, după ce vom fi atârnat cu mâni curate ramura de măslin la altarul lui Pallas, vom putea—cu mai multă oportunitate— să vorbim despre poezia Păcii.

Ramiro Ortiz

Confer. de literatură italiană
la Universitatea din București

BIBLIOGRAFII:

Vasile Pârvan: „Cetea Tropaeum”, considerății istorice, Buc., tip. Gobl., 1912.
Jean Finot: „Bogăție și Sărăcie” în Bibl. „Lumen”, 15 bani.

Aniversări

*Sunt cam treizeci de ani și'n astă oră
tu mamă, m'ai născut în grea durere;
și plânsul meu cel slab și nou pe lume
te durea mult mai mult decât durerea-ți.*

*Apoi, mereu între dureri și frică,
o, dulce mamă, m'ai nutrit din viață-ți;
și când fui îmbrăcat de trupul tău,
și când în inimă-mi avui inima-ți toată*

*tu ai murit; sunt douăzeci de ani de-atunci: o zi!
De pe acum zădarnic voi să 'nchipui ochii tăi;
și chipul tău iubît e tot mai palid,*

*și-abiă te mai știu, mamă. În locașul
cel rece al morților tu însă, în nemișcatu-ți vis
îmi mângâi încă bucele de-atunce.*

31 Decembrie 1869.

II

*Să știi — și poate o știi în cimitir —
fetița cu lungi plete aurite
și cealaltă ce fu ultim-ți plâns,
să știi că le-am luat și le ador.*

*Curajul meu înfrânt l'am reînviat
și sufletu-mi l'am avântat iar pentru ele:
au un cămin acum, un cuib: gloria mea;
iubirea mea și munca mea le ține.*

*Nu-s fericite, știi, dar sunt senine:
Pioasă întristare au în zâmbet;
eu le privesc — familia-mi unică! —*

*și simt că'n ochi îmi vine 'ntotdeauna
acea neisprăvită lacrimă
ce 'n agonie scaldă genele tale, mamă.*

31 Decembrie 1870.

Giovanni Pascoli

Trad. de C. P.

S O C I A L E**REFORMELE SOCIALE LA NOI**

— UN ANACRONISM —

„Legea pentru organizarea meseriilor, creditului și asigurărilor muncitorești“ n'a fost pusă în aplicare nici măcar de-o lună, și totuși autorul ei s'a și văzut nevoit să suspende—pe cale de circulări—multe din dispozițiunile cari urmau să capete imediată putere lucrătoare. Mai târziu, când legea se va aplica în întregime, d. D. Nenișescu se va vedea, fără îndoială, silit să trimită încă multe asemenea circulări, și numeroase alte dispozițiuni din complicata d-sale lege vor trebui suspendate înainte ca ele să fi fost puse în aplicare.

Și lucrul e foarte firesc. Reforma d-lui Nenișescu s'a născut cu mult înainte de vreme, e prematură, e

în desacord și cu dezvoltarea economică generală a țării și cu actuala stare a industriei naționale,—e un anacronism. De aceea legea a provocat nemulțumiri în rândurile lucrătorilor, chiar înainte de punerea ei în lucrare; iar constituirea Asociației patronale pentru asigurarea contra accidentelor s'a făcut într'o atmosferă de indiferență foarte puțin potrivită cu momentul—în alte țări solemn—al inaugurării reformelor sociale.

Că legea d-lui Nenișescu e un anacronism, se poate foarte ușor demonstra dovedind inutilitatea ei. În adevăr, la ce fază a dezvoltării economico-industriale corespunde legiuirea socială?

Răspunsul e foarte ușor de dat, privind ce se petrece în apus: când capitalul devine prea puternic față de muncă și când beneficiile lui sunt prea mari, intervine Statul în sensul de-a protegu-i pe lucrător, rămas într'o situație vădit inferioară. Intervenția aceasta a Statului se exercită în două direcții, deși deosebite totuși convergente: pe de o parte, pentru a protegu-i persoana și munca lucrătorului împotriva opresiunii capitalului, Statul reglementează condițiunile muncii,—de aici a ieșit codul cel nou, poate încă neîndeajuns cristalizat, cunoscut sub numele de *Contractul de muncă*. Pe de altă parte, față de beneficiile mereu crescânde ale capitalului, Statul sustrage o parte din aceste beneficii și o redă păturei muncitoare sub forma cotizațiilor patronale la asigurările și pensiile lucrătorilor,—de aici o întregă serie de așezăminte, cari funcționează azi sub egida *Prevederei sociale*. Complexul total al acestor legi, făcute în favoarea păturei muncitoare, e cunoscut în economia socială sub denumirea de *Reforme sociale*.

Elaborarea unor asemenea reforme este condiționată în chip absolut de mersul ascendent al capitalismului. Numai așa se explică de ce în apus legislația socială n'a fost inaugurată decât abiă în ultimele zecanii, adică în epoca de cea mai înaltă prosperitate pentru capital.

*

Aceste elementare principii, odată puse, să ne întorcem la noi și să ne întrebăm: oare la noi situația este aceeași ca în apus?

Evident că nu, și, lucru curios, acela care răspunde mai hotărît negativ la această întrebare, este însuși d. D. Nenișescu. În adevăr, d-sa a prezentat în aceeași sesiune a Adunărilor legiuitoare și legea pentru încurajarea industriei naționale. Or, în expunerea de motive care însoțește proiectul acestei legi, d. D. Nenișescu dovedește, cu acte oficiale și cu cifre neîndoioase, că industria noastră e încă prea slabă și prea puțin rentabilă și că are neapărată nevoie de sprijinul încurajator al Statului.

După socotelile făcute de d. D. Nenișescu, beneficiile reale ale industriilor noastre—deducând încurajările Statului—ar fi, pentru cele mai rentabile, abiă de 4 la sută, iar pentru majoritatea lor numai de două și jumătate,—și aceasta într'o țară unde dobânda curentă e de 10 și 12 la sută!

În atari împrejurări, constatate și mărturisite de însuși Ministrul Industriei, legea d-sale își mai are rostul? Ce să mai sustragi unui patron, care, ca să existe, are absolută nevoie de sprijinul Statului?

Anacronismul e de i evident.

Cele două legi ale d-lui Nenișescu—legea pentru încurajarea industriei și legea meseriilor—aparțin la două epoce deosebite, la două secole ecomice diferite, deși au același autor și deși au fost votate în același timp, aproape în aceeași lună, de același Parlament. Ele constituiesc exemp'lul cel mai tipic a aceia ce în logică se numește *contradictio in adjecto*...

*

D. D. Nenișescu a comis, așa dar, greșala mare de-a inaugura la noi legiuirea socială, înainte de a avea o industrie și un capital destul de puternic, cari, pe de o parte să necesiteze și să legitimizeze intervenția Statului, iar, pe de altă parte, să fie în stare să suporte sarcinile, din ce în ce mai apăsătoare ale asigurărilor și pensiilor muncitorești.

Dela acest greșit punct de plecare, purced toate lacunele legii Nenișescu.

În adevăr, dacă d. D. Nenișescu a putut face abstracție de restrânsa rentabilitate a industriei noastre și i-a sustras o bună parte din beneficiile, pe cari însuși d-sa le găsește neîndestulătoare, apoi Ministrul industriei n'a putut ignora slăbiciunea de fapt a capitalului,—și de aceea d-sa a legiferat în chip unilateral, s'a ocupat numai cu crearea prevederii sociale și a nesocotit cu totul contractul de muncă,—ca să ne exprimăm după nomenclatura adoptată mai sus.

În adevăr, atunci când e vorba de interesele materiale ale păturei muncitorești, d. D. Nenișescu se arată larg, poate chiar prea larg. Solicitudinea d-sale pentru clasă merge câte odată până acolo încât jig-nește interesele individuale. De aici și acel pronunțat caracter fiscal, pe care-l prezintă legea d-sale.

Când e vorba însă de ocrotirea persoanei lucrătorului, de angajarea brațelor lui, de mărginirea orelor de lucru și de reglementarea muncii, legea d-lui Nenișescu nu numai că rămâne mută, dar încă ea conține dispozițiuni de un reacționarism sincer medieval, atât de puțin potrivit cu însăși materia asupra căreia legiferează.

Dacă d. Nenișescu ar fi lăsat muncii întreaga și desăvârșita libertate, așa cum ea a eșit din marea revoluție franceză, și încă d-sa ar fi fost reacționar, căci mecanismul întregii legiuiri sociale nu e de a lăsa lucrătorului egalitatea de drept, ci de a-l ocroti cu prețul chiar de a-i îngredi libertatea de a contracta. Dar d. D. Nenișescu nu s'a oprit măcar la formula liberalismului clasic,—partea întâia din legea d-sale plutește în plin veac de mijloc. Actualul Ministru al industriei a strâns munca într'un cerc de fier și de foc; d-sa a știrbit însuși dreptul de a munci. Dacă printr'o minune cu neputință l'am învia azi pe Turgot, fostul ministru al lui Ludovic XVI ne-ar apărea actualmente chiar mai democrat decât d. D. Nenișescu, promotorul reformelor sociale la noi.

Ca să se vadă că nu exagerăm, e destul, credem, să reproducem aici art. 1 din edictul din Februarie 1776, prin care Turgot desființează corporațiile și jurandele:

„Verice persoane, de orice condiție și de orice calitate, chiar străinii cari n'au căpătat încă dela noi scrisori de naționalitate, vor fi libere de a îmbrățișa și de a exercita, în întregul nostru regat și în bunul nostru oraș Paris orice fel de negoț și orice fel de meserie și profesiune, putând întruni mai multe la un loc. Spre care sfârșit am stins și suprimat toate corpurile și comunitățile de negustori și meseriași, ca și breslele și jurandele. Am abrogat și abrogăm orice privilegii, statute și regulamente date ziselor corpuri și comunități, în virtutea cărora nici unul din supușii noștri nu va mai putea fi turburat în exercițiul comerțului sau profesiunii sale, sub nici un cuvânt“.

Acestea le-a decretat Turgot la 1776; în 1912 d. D. Nenișescu înscrie sub art. 16, al proiectului d-sale, următorul aliniat, suprimat din fericire de comitetul delegaților în Cameră: „Afară de pedeapsa amenzii, autoritățile administrative și parchetul, după cererea Casei Centrale sau a breslei, vor oprî de a exercita meseria pe acei cari nu vor avea cartea de meșter sau cărțulia de calfă sau de lucrător“.

Nu-i așa că deosebirea e enormă. Și cu toate acestea, între Turgot și d. D. Nenișescu nu s'au scurs încă, nici măcar două veacuri! Are dreptate Spencer când scrie că omenirea propășește în progresie geometrică și când compară mersul ascendent al civilizației cu prăvălirea unei avalanșe...

*

Dar dovada cea mai evidentă că legea d-lui Nenișescu e un anacronism pentru actuala noastră stare economică, o vom trage și din împrejurarea că deși a făcut să se voteze o lege prin care inaugurează era reformelor sociale la noi, d-sa totuși nu s'a gândit un singur moment să abroge legea Orleanu, pentru mărginirea dreptului de asociație și interzicerea dreptului la grevă, pentru muncitorii din atelierile publice.

Cu rizicul de a trece drept reacționar sau amator de paradoxe, nu mă sfiesc să afirm că legea Orleanu e mult mai apropiată de starea noastră reală de lucruri, decât legea Nenișescu. În adevăr, atât Anglia cât și Franța au cunoscut legi similare. În Anglia se votează, la 1800, sub regele George IV, billul cunoscut sub numele de *Combination act*, care interzicea lucrătorilor să se asocieze cu scopul de a cere în chip colectiv îmbunătățirea soartei lor. Franța a cunoscut, în toiul mării revoluțiuni, la 1791, o lege identică, legea *Le Chapelier*. Legea engleză a fost abrogată după 25 ani de funcționare, la 1825; iar cea franceză a rămas în vigoare, sub diferite forme, până sub Napoleon III, care o desființează prin legea dela 25 Mai 1864.

Care eră trebuința socială careia răspundeau aceste legi?

Cum, fiecare lucrător în parte putea să ceară îm-

bunătățirea soartei lui, dar aceiași cerere formulată de mai mulți, în chip colectiv, devine un fapt ilicit? Iată ce nu putea pricepe d. Emil Ollivier, raportorul legii dela 1864,—și totuși faptul are o explicație foarte firească: în acele vremuri capitalul eră încă la începuturile lui, eră prea slab și dacă muncitorii, proclamați atunci liberi, ar fi avut dreptul să se asocieze și să ceară în mod colectiv îmbunătățirea soartei lor, capitalul ar fi fost învins la primul atac. Iată explicația lui *Combinațiön act*, iată explicația legii *Le Chapelier*. Or, noi azi ne aflăm, în ce privește tăria capitalului, în aceiași situație, dacă nu și mai rea, în care se aflau Anglia și Franța către începutul veacului XIX,—de aici existența legii Orleanu.

Or, însuși ființa acestei legi și a stării de lucruri care a chemat-o la viață, constituiesc cea mai bună dovadă că reforma d-lui Nenițescu a venit înainte de vreme, că eră în orice caz de prisos. Apoi, mai cu seamă faptul că ea trăește în acelaș timp și alături de legea pentru încurajarea industriei naționale—care, mai mult încă decât legea Orleanu, e o afirmare constantă a slăbiciunii capitalului—pune și mai bine în evidență precocitatea legii Nenițescu. Faptele acestea au fost hotărâtoare cu privire la înjghebură și soarta legii meseriilor. Organizația noastră economică nepermițând d-lui Nenițescu să legifereze în mod larg și democratic, d-sa a fost silit să elaboreze o lege hibridă, un monstru diform, al cărui cap—organizarea meseriilor—se pierde în întunecimele celui mai autentic veac de mijloc și a cărui coadă—asigurările muncitorești—sfidează legile cele mai elementare a'e calendarului și trăește în veacul ce va să vină.

Legea d-lui Nenițescu aparține, parte trecutului, parte viitorului dar n'are nici un punct de contact cu prezentul economic al acestei țări.

E un anacronism.

St. Antim

C R I T I C A

INTUIȚIA FILOSOFICĂ ȘI LITERARĂ

Mișcarea filosofică din Franța, mai ales, e predominantă azi de filosofia bergsoniană care ni se prezintă ca o disciplină capabilă să reinvieze vechile sisteme metafizice crezute moarte pentru totdeauna, în urma progresului științelor pozitive. De sigur, filozofia bergsoniană nu se prezintă până acum, ca un sistem complet asemănător sistemelor lui Platon, Descartes, Leibnitz, Spinoza sau Hegel. Ceea ce-i este caracteristic nu e tendința formării unui sistem în înțelesul aceluia de mai sus. În fond, ea e o critică a inteligenței ca facultate de cunoaștere. Prin aceasta, ea intră în cadrul tuturor preocupărilor filosofice contemporane, cari se învârtesc în jurul teoriei cunoștinței, devenită una din problemele cele mai interesante dela Kant încoace. Din acest punct de vedere

filosofia lui Bergson ne apare ca un eclecticism între vechea teorie materialistă, care consideră inteligența determinată de materie și între cea idealistă, care consideră că inteligența impune forma ei materiei. Din combinarea lor n'ar reeși decât că materia și inteligența s'au adaptat una alteia. Fiind conceput în acest chip raportul dintre materie și inteligență, Bergson va porni mai departe și va aduce critica sa în contra inteligenței ca facultate de a cunoaște realitatea complectă.

După el, inteligența nu va da decât cunoștința materiei; cunoștința însă a vieții, caracterizată prin o continuă schimbare, nu va fi adusă decât de intuiție. Așă dar, pentru a cunoaște realitatea complectă trebuie să ne șervim și de intuiție și de inteligență, prima dându-ne cum am mai spus, cunoștințe despre fenomenele vieții înăuntrul cărora intră fenomenalitatea cuprinsă în domeniul biologic și psychic; cea de a doua dându-ne cunoștința materiei sau cunoștința științifică.

Tipul cunoștinței științifice e matematica care se caracterizează prin aceea că exclude timpul, întru cât lucrează cu unul care nu corespunde realității pure, dar care e o abstracție a spiritului nostru. De aceea el poate fi înlăturat din domeniul materiei, dar este imposibil de înlăturat din domeniul fenomenelor vieții, tocmai pentru că ele se desfășoară în timp și aceasta constituie adevărata caracteristică diferențială acestor fenomene față de cele dintâi. Și, prin urmare, prin introducerea duratei în explicarea unor anume fenomene, se exclude ideea unui determinism al lor, tocmai pentru că nu putem face abstracție de timp ca în fenomenele materiei, în cari putem introduce un determinism perfect, tocmai din cauza abstracțiunii timpului.

Aceste idei constituie fondul întregii filosofii bergsoniene și dela această diferențiere a puterii noastre de cunoștință, rezultată din o privire profundă și subtilă a realității și a activității noastre sufletești, pornește *Bergson* mai departe la studierea mai amănunțită a diverselor fenomene.

Un prim argument pe care-l aduce el, pentru a dovedi că inteligența nu poate fi decât o facultate de cunoștință a materiei, e faptul că niciodată o descoperire biologică n'a fost rezultatul unui raționament. În domeniul materiei însă inteligența deși pornește de la experiență, dela materie, poate deveni totuși o putere de cunoștință a spiritului nostru, cum o face de ex. în matematică, și în orice moment orice deducție a ei se poate potrivi realității, adică se poate acordă cu experiența. Aceasta nu ne dovedește decât că inteligența și materia s'au adaptat una alteia. Intr'adevăr, din observarea manifestărilor inteligenței la diverse animale și la om, se vede că inteligența s'a adaptat materiei întru cât ea a voit să-și facă din această materie elemente trebuincioase pentru susținerea lor în viață, așă că inteligența după *Bergson*

pornește dela acțiune și din acest punct de vedere bergsonismul pare a se potrivi cu pragmatismul. Ca teorie a cunoștinții, pragmatismul însă, e cu mult mai inferior bergsonismului, pentru că nu voește să introducă în fenomenele psihice decât aceleași metode de investigație ca în cele fizice, pentru a putea cu chipul acesta să le prevadă și prin urmare să se poată folosi de ele. Bergsonismul însă prin diferențierea pe care o introduce în metodele noastre de cunoștință, adică intuiția și inteligența, exclude orice determinism din un anumit cerc de fenomene și deci orice prevedere.

Inteligența, în prima manifestare a ei fiind deci în legătură cu acțiunea, având cu alte cuvinte tendințe de a fabrica, nu va alege pentru acest scop decât materie brută, solidă, care se prezintă cu caracterele de discontinuitate și imobilitate, îndepărtând materia fluidă continuă și mobilă, pentru că ea nu-și poate reprezenta decât discontinuu.

Pe de altă parte acțiunea noastră pentru ca să se poată desfășura are nevoie de puncte de reper, care-i sunt oferite numai de materia brută. O dovadă că inteligența lucrează cu materia brută, e și faptul că limbajul nostru care e o exteriorizare a funcțiunii inteligenței, se prezintă cu aceleași caractere de discontinuitate și imobilitate, prin noțiunile lui, ca și materia brută.

Așa dar avem dovada destul de eloquentă că inteligența nu ne poate da viziunea completă a realității și de aceea ea trebuie să fie întregită de o nouă metodă de cercetare: intuiția.

Pentru a ști ceea ce înțelege *Bergson* prin intuiție, trebuie să vedem mai întâi prin ce se deosebesc ea de inteligență.

Știm că aceasta din urmă nu caută decât raporturile dintre diferite fenomene, prin care să ne dea o cunoștință oarecum exterioară a lucrurilor. Intuiția din contră nu caută aceste raporturi; ea vrea să pătrundă realitatea lucrurilor ca să ne dea o știință interioară a lor. Tendința aceasta nu și-o poate îndeplini decât în domeniul în care fenomenele se prezintă cu caracterele de continuitate și mobilitate. Viața biologică și psihică sunt nutrimentul necesar acestei intuiții. Necăutând raporturile dintre fenomene, intuiția ni se va prezenta ca o cunoștință instinctivă, asemănătoare cu aceea a animalelor. Instinctul, prin urmare, cunoaște interior, prin simpatie, și cu aceasta se deosebesc de inteligență, care cunoaște exterior. Fără îndoială că orice cunoștință e un act de inteligență—„eul nostru îl sesizăm însă direct, intuitiv, și inteligența noastră cugetă imediat apoi asupra acestei intuiții a eului nostru, și prin aceasta ea îi ascunde, îi voalează caracterul“.¹⁾ Dacă instinctul care implică o cunoștință nu s'ar exterioriza în acțiune, ci s'ar interioriza în cunoștință „ar putea răspunde la o mulțime de întrebări ce ni le-am putea pune“.²⁾

De aceea inteligența trebuie să vie ca să lumineze in-

tuiția prin punerea diverselor probleme. În acest caz însă inteligența va trata viața întocmai cum face cu materia brută, pentru că ea nu consideră lucrurile decât întru cât ele servesc acțiunea noastră asupra lor. Dar cu cât va căuta să aprofundeze mai mult fenomenele vieții, cu atât cunoștința ei va deveni simbolică și relativă la acțiune. Deci, pe lângă o cunoștință intelectuală trebuie să existe o alta, extraintelectuală care ne va introduce în realitatea intimă a vieții, așa ca să o putem contempla „fără ca să se interpună între ea și noi, vre-un obstacol“. Prima ne dă cunoștința științifică, cealaltă ne dă pe cea filosofică sau metafizică și am-

Henry Bergson

bele la un loc ne dau cunoștința desăvârșită, absolută, a realității.

Călăuzit de această metodă, Bergson caută să o aplice, voind să-și dea seama de adevăratul aspect al fenomenelor sufletești, cum o face în lucrarea sa „*Sur les données immédiates de la conscience*“, și de legătura acestor fenomene cu materia, cum o face în „*Matière et mémoire*“ și în fine al fenomenelor vieții în „*Evolution créatrice*“.

Din studierea acestora, filosofia bergsoniană, contrar credinței multora, ni se înfățișează, deși încă ne-terminată, sub o strânsă legătură organică, care odată prinsă ne va da posibilitatea să pătrundem intuiția ei, urmând prin aceasta însăși metoda de cercetare pe care *Bergson* o aplică nu numai în studiul fenomenelor vieții, dar și în studiul manifestărilor acestor fenomene, cum o face de ex., în expunerea filosofiei lui *Berkeley* din care caută să scoată adevărata ei intuiție.

Vom urmări deci acest exemplu, dat de însuși *Bergson*, pentru a vedea intuiția filosofiei lui, și ne vom servi în scopul acesta în special de lucrările lui *René Gillouin* cari se ocupă de această filosofie.¹⁾

1) Gillouin : La philosophie de M. Henry Bergson.

2) Gillouin : op. cit.

2) René Gillouin : La Philosophie de M. Henry Bergson și Henry Bergson.

E lesne de înțeles că odată admis principiul că fenomenele sufletești se desfășoară în timp, determinismul lor nu mai poate exista, și tendința de a introduce principiul inerției din domeniul fizic care ne spune că nici un lucru nu-și poate schimba starea sa de repaos sau de mișcare fără intervenția unei forțe externe, cum caută să o facă biologul francez *Felix Le Dantec*,¹⁾ e o imposibilitate. A voi să interpretăm fenomenele sufletești după un determinism, înseamnă a nu cunoaște în fond viața psihică; compararea ei cu cea fizică, aduce ca urmare considerarea fenomenelor sufletești ca o adunare a diverselor stări, extinse în spațiu.

Fenomenele sufletești însă, se desfășoară în timp și între ele e o adevărată fuziune, așa că formează o unitate, se întrepătrund și fiecui sentiment sau stare sufletească reprezintă sufletul nostru întreg, în fiecare reflectându-se întregul conținut al lui. În acest caz sufletul e liber pentru că libertatea nu constă decât în întreaga manifestare a eului nostru și nefiind deci nici un determinism, prevederea direcțiunii în care se desfășoară acest fenomen este imposibilă. De altfel, cunoașterea stărilor sufletești ale altuia, din care ar reeși prevederea noastră, nu e cu puțință decât în două chipuri: dinamic și static. Primul ne dă ocazia de a cunoaște stările sufletești ale cuiva, trăind cu el aceleași fenomene, și prin urmare nu putem din această cauză prevedea. Al doilea chip, nu ne dă posibilitatea de a prevedea, la rândul lui, pentru că prin el explicăm faptele cuiva după ce s'au sfârșit.

Ceva mai mult. Fenomenele sufletești nu sunt fixe ca obiectele din natură. Ele trăesc, se schimbă neîncetat și dacă am dori să prevedem ne e cu neputință, de oarece intervine timpul care nu poate fi redus la ceva abstract cum e cazul în științele pozitive. Reducerea timpului ar însemna însăși reducerea vieții noastre sufletești, căci o lipsim de o mulțime de impresii și prin urmare făcând astfel n'am cunoaște realitatea adevărată a lor. Așa dar, încă odată, prevederea în domeniul fenomenalității psihice nu poate avea loc. O restricțiune însă se impune. Nu în orice moment și nu tuturor le este dat să-și manifeste întregul lor *eu*—deci libertatea lor—prin faptul că noile idei și sentimente ce le capătă, prin sugestie sau educație, nu se identifică cu cele anterioare lor. Manifestarea cuiva în aceste condițiuni nu ar reprezenta rezultanta eului lor și deci n'ar fi liber. Se poate ca mai târziu aceste idei și sentimente să fuzioneze cu ideile vechi. Atunci, manifestarea cuiva va fi liberă. Bergson zice: suntem liberi, ori de câte ori voim să intrăm în noi înșine, foarte rar însă ni se întâmplă să voim aceasta. Și chiar în cazurile când acțiunea este îndeplinită liber nu am putea să judecăm asupra ei fără a desfășura condițiile exterioare, în spațiu și nu în durata pură. Problema libertății este deci născută din o neînțelegere: ea a fost pentru moderni ceea ce fură pentru cei vechi sofismele Eleaților și întocmai

ca aceste sofisme ea are origina în iluzia prin care se confundă succesiunea cu simultaneitatea, durata cu întinderea, calitatea cu cantitatea.¹⁾

Problema libertății, rezolvată în acest chip, ar suferi o lovitură puternică dacă s'ar dovedi că fenomenele sufletești nu sunt în fond decât epifenomenele fenomenelor fiziologice. Materialismul nu susține decât aceasta. Paralelismul nu se depărtează nici el prea mult de această credință când vrea să arate că fenomenul fiziologic și psihic nu sunt decât două aspecte diferite ale unui același lucru. Idealismul introduce un adaos, prin concepția că sufletul e un plus al fenomenelor fiziologice. Teoria Kantiană a apercepției și cea a „Sintezei creatoare“ a lui *Wundt* nu ne dovedesc decât acest lucru. Cu aceasta nu se exclude însă faptul experimental al legăturii dintre materie și suflet. *Bergson*, va porni dela acest fapt, neputându-l înlătură și va explica din însăși această relațiune indeterminismul nostru. De aceea, *Bergson* va studia punctele în cari spiritul și corpul se influențează: în percepție și în memorie.

Teoria obișnuită azi a percepției ne arată că ea e rezultatul unei impresiuni ce vine din lumea din afară și care se propagă prin sistemul nervos până în centrul cerebral unde se transformă în o stare subiectivă pe care noi o proiectăm apoi în afară ca să constituie obiectivitatea lucrurilor. Memoria,—după aceiași teorie—nu e decât o impresiune păstrată care tinde să se actualizeze în fața unei percepțiuni anologice. După *Bergson*, această teorie a percepțiunii nu ne apare decât ca un ce misterios care nu ne explică în nici un chip în ce sens impresiuni venite din afară se transformă în ceva subiectiv care ar putea să nu ne redea realitatea cum este ea în sine, ci cum ne apare nouă. De aceea, crede *Bergson*, că noi nu trebuie să definim percepția în termeni de *cunoștință* ci în termeni de *acțiune*, cari explică puterea de a lucra a ființei vii, exprimate prin variațiunile elementelor nervoase. Percepția noastră va face deci parte din lucruri și va coincide cu ele.¹⁾ Percepția se confundă cu materia. Ceea ce-i va da un caracter de subiectivitate vor fi tocmai elementele memoriei noastre—cari exprimă domeniul adevărat al spiritului nostru,—cari vin de se adaugă percepției pure. Aceste elemente ale memoriei noastre nu sunt însă—înțelegem de ce—în afară de obiectivitatea însăși.

Pe de altă parte memoria trebuie definită și ea în termeni de acțiune, și dacă identificăm conștientul cu psihicul, dacă se înțelege că conștient înseamnă actual, în acțiune; iar inconștient, virtual, în inacțiune,—memoria nu va fi decât o funcțiune a creierului. Dacă acestea sunt caracteristicile memoriei și percepției, și dacă conștiința noastră este în raport direct cu posibilitatea *alegerii* noastre, din diversitatea acțiunilor, a anumitor acțiuni, vom deduce că nici un act psihologic nu poate fi deosebit de mecanismul fiziologic; totul

1) Felix le Dantec: *Le déterminisme biologique* (F. Alcan-Paris).

1) Bergson: *Essai sur les données immédiates de la conscience* (Alcan-Paris).

2) Bergson: *Matière et Mémoire* (Alcan).

va apare ca și cum conștiința ar isvori din creier, și că activitatea conștiinței s'ar modela pe acțiunea cerebrală. În realitate, conștiința nu își vorește din creier și conștiința și creier se corespund pentru că măsoară în mod egal, unul prin complexitatea structurii sale, ce'ălalt prin dezvoltarea complexității sale, cantitatea de alegere de care dispune ființa vie. Dar această corespondență n'are nimic echivalent cu un „paralelism“ tocmai pentru că o stare cerebrală exprimă numai ceea ce e acțiune născândă în starea psihologică corespunzătoare, starea psihologică întrecând nesfârșit de mult starea cerebrală. Pentru că, spune Bergson, o oarecare matrice este necesară unei oarecari mașini și pentru că mașina funcționează când pui matricea și se oprește când o înlături, nu se va pretinde că matricea este echivalentul mașinei. Relațiunea dintre conștiință și creier pare a fi relațiunea dintre matrice și mașină¹⁾

Observăm deci că libertatea este dovedită, cu toată relațiunea dintre materie și suflet.

Dacă această problemă a fost rezolvată de Bergson cu multă dialectică—care l'a adus la urma urmei la apropierea unui paralelism idealist—dacă ne este permisă această expresiune—cercetările asupra fenomenelor vieții nu-l vor îndepărta nici ele dela o teorie finalistă a ei.

Ce e însă viața după Bergson.

Viața nu intră în ordinea materiei ci în aceea a spiritului—din motivul ușor de înțeles—adică din cauză că ea are o istorie, îmbătrânește, e continuă, pe când materia n'are istorie și e discontinuă. Trăcutul vieții e în prezent, și prezentul cuprinde viitorul. Viața e continuitate, o creație continuă. Transformismul ne arată în deajuns aceasta. Așa fiind, reluăm aci punctul de vedere determinist dela care pornește Bergson, încă dela începutul scrierilor sale, și ne întrebăm dacă în acest caz e posibil un determinism biologic. Răspunsul este negativ, căci cunoscând condițiile necesare pentru viață nu putem încă ști ce forme de viață se vor naște, pentru că aceste condiții formează un același corp cu această viață și prin urmare cum să știm dinainte forma de viață care nu este încă produsă? Odată produsă, noi putem să ne o explicăm. Deci unde este continuitate, determinismul e cu neputință și prevederea este înlăturată. Inteligența din aceste cauze nu va explica viața. Intuiției îi revine acest rol. De aci rezultă un alt fapt. Bergson nu va fi nici finalist, nici mecanist în explicarea acestor fenomene, pentru că inteligența este aceea care explică ambele ipoteze.

Ca mecaniști, suntem obicinuiți să legăm aceleași cauze de aceleași efecte, ceea ce ne-ar da posibilitatea să prevedem, lucru cu totul exclus în cazul nostru. Ca finaliști, presupunem o armonie în vederea unui scop; aceasta însă înseamnă că posedăm prevederea, care, în materie de continuitate este exclusă. Deci, finalismul și mecanismul trebuiesc îndepărtate din explicarea fenomenelor vieții.

Bergson însă, revine la un finalism anterior desfășurării fenomene'or. La începutul lor e o identitate, spune el, de impulsivitate și aspirațiune comună, e elanul vital care se divide la infinit. Această diviziune e cauzată de materia brută și de caracterul psihologic al vieții. Într'adevăr, viața, elanul vital a trebuit să se dividă ca să aducă în sfera ei materia brută; pe de altă parte viața fiind tendință, iar tendința fiind dezvoltarea diversă în care se împrăstie elanul vital,—vom avea dar, în această diversificare, diferitele forme de viață, dela plante la animalele inferioare și dela acestea până la vertebrate și om. La plante viața e oarecum imobilă. Prin aceasta chiar, plantele se deosebesc de animale și deci conștiința acestor ființe este adormită, pentru că conștiința este în legătură cu libertatea de mișcare. La animale, viața este mobilă și conștiința este mai vie cu cât pornim dela viermi și moluște până la vertebrate și om. Dezvoltarea acestei conștiințe s'a făcut în două direcțiuni oprindu-se la instinct, mai ales la insecte unde viața instinctivă ni se arată în toată splendoarea ei,—și la inteligență. În om se manifestă aceasta din urmă mai ales. Ar fi întrebarea dacă diferența dintre om și animale e o diferență de grad sau de natură. Identitatea structurii creierului, nu poate fi un criteriu pentru lămurirea acestei chestiuni. Acțiunea îl poate înlocui foarte bine. De fapt, omul este ființa care poate fabrica materia brută, poate alege în mișcările lui. Celelalte animale nu pot fabrica și nu au libertatea de a alege. „Animalul e închis în habitudinea speciei lui“ (Bergson). Și de aceea nu poate crea mecanisme nouă, cum poate face omul.

Cu aceasta am terminat expunerea, foarte pe scurt, a ideilor cuprinse în cele trei lucrări de până acum ale lui Bergson și putem afirma că ele se învârtesc în jurul problemei determinismului.

Tratarea acestei probleme i-a dat posibilitatea să facă o diferențiere tranșantă între domeniul posibil cunoștinții științifice și filosofice. Cu un cuvânt, pentru a putea avea o cunoștință filosofică trebuie să ne obicinuim să privim lucrurile sub *specie durationis*. Prin aceasta, centrul filosofiei lui, sau mai bine intuiția „intuiționismului“ bergsonian, este *schimbarea*.

Bergson însă nu s'a oprit, urmând metoda sa intuiționistă, numai la studiul fenomene'or biologice și psihologice în sine, ci ca istoric al filosofiei a căutat să introducă metoda intuiției și în studierea sistemelor filosofice, reducându-le la o intuiție care a servit ca punct de plecare fiecărui sistem. În acest sens îl studiază el pe Berkeley.

În astfel de cazuri nu avem nevoie aproape de loc să cunoaștem condițiile, tendințele momentului în care apare acea filosofie și nici legătura organică a diverselor scrieri e compun sistemul filosofic. Metoda intuiției va fi suficientă ca să putem prinde instinctiv, prin simpatie, ideea centrală a acelei filosofii.¹⁾

1) René Gillouin, op. cit.

1) Bergson: Revue de Méthaphisique et de Morale. Septembre 1911.

Ș T I I N Ț E

PSIHOLOGIA BEȚIEI*)

Lămurind această metodă o putem aplica și în domeniul literaturii considerată ca o manifestare a activității noastre sufletești, întocmai ca și filosofia. Prin aceasta nu voim să arătăm că bergsonismul, întru cât caută să explice ceea ce e mai profund și mai vag din sufletul nostru, ar putea fi o doctrină explicatoare a simbolismului contemporan, ci ceea ce voim e să arătăm că bergsonismul e o perfectă metodă de critică literară întocmai cum este o perfectă metodă pentru studierea filosofiei.

Făcând această analogie, vom da atențiune prin urmare nu condițiilor economice și sociale în cari apare o operă de artă, cum făcuse *Taine*, și vom da atențiune nu prea mare legăturii dintre diversele opere ale unui acelaș scriitor, dar o vom da numai întru cât această legătură ne-ar face să prindem mai bine idealul estetic și umanitar de care a fost călăuzit scriitorul. (Felul cum a știut să și le exprime nu vor fi neglijate de sigur nici ele). Ideea predominantă din opera lui nu o vom putea avea însă decât îndepărtându-ne de orice considerațiuni de utilitate socială sau morală, ca astfel prin simpatie și desinteresare să putem pătrunde opera în sine.

Această metodă nu va avea legătură cu critica impresionistă pentru că această critică nu are decât o valoare subiectivă și este poate tot o manifestare artistică, întru cât ea nu se face cu intențiunea de a prinde intuiția unei scrieri—ea nefiind ceva voit, sistematizat, cum ar fi metoda de critică arătată mai sus.

Importanța acestei metode mai vine și din faptul că poate studia pe un scriitor nu numai în manifestarea lui în o singură operă a sa, dar și în continuele lui manifestări, în cari va căuta să vadă dacă intuiția sa despre viață și lume a evoluat clarificându-se, și prin urmare să vadă un progres sau un regres dela o operă la alta. Și ca o verificare a celor spuse până aci, vom adăoga că studiindu-l pe *Zola* pe ex., nu vom căuta să explicăm opera sa, prea mult, prin condițiile sociale în cari ea s'a desfășurat și nici legătura acestor opere—deși ea este aci foarte evidentă, *Zola* însăși arătând-o în „*Les Rougons Maquart*“, ci vom căuta să desprindem ideea fundamentală a întregii lui opere. Ea nu poate fi alta decât că: „trebuie să spunem totul, pentru a cunoaște totul, spre a îndrepta totul“ sau parafrazând cele patru evanghelii ale sale vom zice că pentru a fi fericiți „trebuie să lucrăm pentru ca să găsim adevărul, ca dreptatea să se facă și ca viața să fie fecundă“.

Metoda de critică literară expusă mai sus își găsește dar, un puternic suport în filosofia bergsoniană.

I. Brucker

BIBLIOGRAFII:

În «Biblioteca Națională», No. 42-44.: «Bucovina»; «Cutremurile de pământ»; «Folosele Călătoriilor» de D. Vasiliu-Eacău, 30 bani.

Eugenio Rignano: «Le rôle des théoriciens dans les sciences biologiques et sociologiques» (Extrait de «Scientia») Bologna, Nicola Zanichelli.

După cum nu fiecare organism reacționează la fel la boală, căci medicii au de tratat bolnavi și nu boale, după cum nu fiecare organism reacționează în acelaș fel la acelaș medicament, în aceeaș doză, tot așa vom avea variațiuni și față de alcool.

Persoanele exuberante, viguroase, sanguine vor face o beție caracterizată printr'o veselie sgomotoasă, bună dispoziție exagerată, expansiune, agitațiune. Aceștia în stări psiho-patologice fac manii expansive, grandomania, mania inventatorilor, a reformatorilor, etc., se cred împăratul împăraților, regele astronomilor, generali, miliardari, inventatori de cine știe ce drăcie, etc. Aceștia au, cum le zic Francezii: *le vin gai*.

Cei slabi, deprimați, anemici, *hipotensivii* cum îi numește *Fleury*, vor avea alte simptome în beție, după cum în psihiatrie stările lor patologice maniacale sunt descrise ca idei de mizerie, ruină, persecuție, remușcare, tristeță, etc. După primele pahare de vin sunt copleșiți de o mare tristeță. Capul aplecat pe piept, ochii privind în jos, exprimă o adâncă durere. Tot corpul lor ne arată atitudinea de flexiune, de înghemuire, în opoziție cu ceea ce am văzut la primii: extensiunea. *Ils ont le vin triste*. Aceștia sunt de obicei băutori singuratici, nesociabili, își rumegă singuri necazul. Odată cu tristeța aceia, simt presimțiri funeste, că le va muri cutare ființă iubită, că li se va întâmpla o nenorocire mare, o stare descrisă în unele neurastenii și psihose, pe care autorii englezi au denumit-o: *anxious attempt* (așteptare anxioasă). La cea mai mică contrarietate, la o impresiune cât de slabă, la auzirea unei melodii, se produce ca o descărcare și încep deodată să plângă. Voința și la dânsii este anihilată și inhibițiunea nu poate interveni să potolească plânsul, care poate deveni chiar sgomotos de tot. Ideile și imaginele cari se succed în spiritul lor au caracterul de durere, ruină, distrugere. Din timp în timp câte un oftat adânc le ridică pieptul. Ochii lor triști privesc trist ca și cum ar fi fascinați de spectacolul acela extrem de grozav, la care iau parte.

Imi amintesc de o scenă, la care am asistat și care m'a impresionat adânc. Veneam din Moldova prin Ploești pe la 5 dimineața. Eră prin Februarie, ninsese mult și se lăsase un ger simțitor. În gara Ploești, se urcară în tren mai mulți călători cu blănuri pe ei, somnoroși și sgribuliți de frig. Mai eră și un alt grup chefliu și sgomotos: vre-o patru bărbați, toți beți; cu dânsii mai erau și două femei cu aceeași bună dispoziție și doi lăutari, cari trăgeau cu tot frigul din viorile lor, însoțiți de chiotele și țopăiturile veselei societăți. Se înțelege că spectacolul, deși banal, atrăsese privirile curioase, uluite, indig-

*) V. nrele 1 și 2 din N. R. R.

nate ale celorlalți călători treziți din somn. M'a impresionat însă figura unuia dintre dânsii. În loc de a chiuși și a da din picioare cum făceau ceilalți tovarăși, el făcea o notă discordantă în ansamblul lor sgomotos prin mutra sa de cioclu, cum îi ziceau ceilalți. Sta trist și posomorât, ba la un moment dat a început să plângă cu hohote. Ceilalți, clătînându-se pe picioare stăteau cerc împrejurul lui și se țineau de pânțele de răs. În zadar femeile căutau să-l liniștească, îl mângâiau pe obraji, îl încheiau prietenește la palton, îi țineau mâinele într'ale lor; el plângea năinate, ca după o pierdere ireparabilă, ca după un mort.

Intrebând pe unul dintre tovarășii acestuia de drum, de motivul plânsului, el răspunse că aceasta era slăbiciunea lui de câte ori se îmbată... După vre-un sfert de oră, ceilalți parcă erau și ei mai potoliți, lăutarii sdrăngăneau tot mai încet, coprinși și ei de aceeași plăcută oboseală, pe care și-o produce mersul și uruitul ritmic al vagoanelor. Omul nostru nu mai plângea, dar avea mereu fața întunecată și posomorită. Dar la un moment dat se sculă, privi în dreapta și în stânga, ieși pe platformă neoprit de nimeni, stătuse așa puțin și apoi se aruncă între vagoane, cari trecură peste dânsul. Unul dintre călători, care-l urmărise cu privirea prin fereastra ușii, dădu semnalul de alarmă și trenul fu oprit în mijlocul câmpului. Corpul fu găsit ciopârțit în zăpada înroșită.

Sinuciderele în timpul stării de beție nu sunt tocmai rare. În statistica lui *Brierre de Boismont*, citată de Ch. Richet, dintr'un total de 4595 cazuri de sinucidere, 530 sunt datorite beției, adică cam a noua parte, proporție destul de considerabilă.

Un caz interesant de sinucidere, petrecut acum vre-o zece ani, a fost înregistrat în ziare ca un simplu fapt banal. Era vorba de un bărbat de vre-o treizeci de ani, căsătorit, de oarecare condiție socială, care după un chef tras în tovarășia mai multor prieteni, s'a întors beat acasă, a scos dintr'un dulap o rochie a soției sale cu care s'a îmbrăcat și astfel travestit s'a dus într'un șopron din curte unde s'a spânzurat. Cazul acesta aparține sinuciderilor stranii dar și beției. Multe sinucideri se pot explica ținând seamă de ereditate, stări bolnave, intoxicațiuni literare și filosofice, exagerări și interpretări greșite, desechilibrate, ale unor întâmplări banale, realitatea vieții judecată prin prisma unui suflet alterat și otrăvit de chimere, etc. Mai sunt sinucideri produse din pură perversiune, din tendința de a arunca jalea și disperarea în ființe foarte apropiate. Dar însăși această perversiune dovedește o stare psihică anormală. *Diderot* în romanul său *La Religieuse*, explică mecanismul unor astfel de sinucideri: „Când își ia cineva viața, poate că nu caută decât să umple de disperare pe alții; și și-o păstrează, atunci când socotește că le face pe plac; astea-s lucruri cari se petrec în chip foarte subtil în noi“.

La omul beat, impulsivitatea de a se ucide, are alt mecanism de producere. Cei mai mulți o fac în mod absolut inconștient, fără intervențiunea vre-unei judecări și deliberări, o execută în mod mecanic. La

alții poate spre a pune capăt unei stări momentane neplăcute, acelei „malaise“, așa de bine cunoscută de cei cari au băut peste măsură, dar care în realitate e lipsită de cea mai mică gravitate, căci dispare imediat prin evacuarea prisosului, prin vărsătură. Pentru câțiva poate că mecanismul acestei impulsivități ar fi următorul: sub influența intoxicațiunii alcoolice, la indivizii depresivi, melancolici, în mijlocul torpoarei și somnolenței în care zac pentru moment, de odată trece ca o fulgerare orbitoare, în haosul anarhic al ideilor, o luciditate extraordinară și poate la lumina aceasta orbitoare, care pătrunde în colțurile cele mai întunecoase și mai ascunse ale sufletului nostru, vedem atunci toată decăderea, ruina, nepuțința, netrebnicia, efemeritatea noastră, și inutilitatea oricărei efortări. Iar ca o consecință logică urmează suprimarea imediată a existenței noastre. Sub influența unui excitant intelectual, care ne trezește de odată din monotonia și obișnuința vieții zilnice, putem avea pentru o clipă o vedere generală, bine înțeles cam exagerată sau în bine sau în rău, asupra întregii noastre activități și a trage concluziile cari se impun.

Intr'o nuvelă, Guy de Maupassant ne descrie pe un biet funcționar, care ani de-arândul a dus aceeași viață monotonă, plicticoasă, ucigătoare, fără a-și da seamă de pustiul ei, absorbit cum era de datoriile și de necazurile zilnice cari nu-i dădeau răgaz să fie preocupat de altceva. Intr'o zi de primăvară, când totul în aer respiră tinerețe, viață, când totul în natură își arată cu brutalitate veșnicia ei și efemeritatea și fragilitatea ta,—sub razele calde ale soarelui, la vederea frunzelor verzi și plâpânde bătute ușor de vântul primăvăratesc, omul a simțit, sărmanul, pentru prima oară și în mod indiscutabil, aceea ce niciodată până atunci nu-i trecuse prin gând: ce viață păcătoasă, nenorocită, tristă de-ți sfâșie inima, a dus el până atunci, hărțuit între executarea unor lucrări cari îl tâmpeau și între mizeriile nemiloase de toate zilele. Și fără multă ezitare, ca o concluzie logică, s'a spânzurat de primul copac mai solid, pe care l'a întâlnit în drum...

Omul beat, care se sinucide, o face mai ales dimineața, când trezit din amețală simte jugul vieții, datoriile de îndeplinit, reîntoarcerea la visul urit, de care căutase scăpare în beție.

*Marcel Prevost*¹⁾ a descris bine și frumos această stare sufletească: „...Odată cu ziua care năpădește sub pleoapele mele, realitatea vieții se strecură cu aceiaș răceală de cuțit, până în adâncul simțirii mele.... Nu mai aveam, spre a-mi îmbrobodi uriciunea lucrurilor, nici acele frīguri curioase, născute din tăcerea, din golul odăii, din taina nopții adânci. Și atunci înțelesei de ce atâtea sinucideri se săvârșesc dimineața, la ceasul când ești nevoit să renunți la speranța de a dormi, în mijlocul larmei aceleia vulgare a gospodăriei, care se orânduiește și se acomodează scrâșnind, cu nevoile zilnice“.

*

1) Marcel Prevost: *Le jardin secret*.

În timpul beției, din lipsă de putere inhibitorie, unii execută, poate dintr'o tendință impulsivă de a face spirit, de a provoca râsul, veselia,—diferite acte care mai de care mai baroce, mai dezechilibrate, nepermise față de cultura și educația lor, dar cari considerând momentul și starea în care se află, merită circumstanțe atenuante... Așa, unul bagă în buzunar un pahar, un cuțit de pe masă, o sticlă, etc., cu cari pleacă acasă. Alții își iau o poză solemnă, salută în dreapta și în stânga sau se duc de salută reverențioși portretele din perete. Unii împing și mai departe spectacolul.; de altfel *exhibiționismul*, îl găsim nu numai la bărbații în stare de ebrietate, dar mai ales la femei, după cum vom vedea mai departe.

Alfred de Musset, ne dă în mai toate piesele sale persoane cari ne vorbesc de vin și de beție. Pasagiul de mai jos citat după Richet ne dă un bun exemplu de mania pe care o au unii bețivi de a repeta mereu, o frază, de a se agăța de o vorbă, pe care o succesc și o intervertesc.

Fantasio, într'o orgie, cu Spark :

Spark. *Ai să te îmbeți.*

Fantasio. *Am să mă îmbăt, așa spui tu.*

Spark. *E cam târziu.*

Fantasio. *Ce înțelegi tu prin târziu? La amiază e târziu? La miezul nopții e de vreme? De unde începe ziua? Să rămânem aci. Spark, te rog, să bem, să stăm de vorbă, să analizăm, să judecăm, să facem politică, să imaginăm combinațiuni de guvernământ. Să prindem toți fluturii, cari sbeară împrejurul acestei candele și să-i băgăm în buzunar. Tu știi, că tunurile cu vapori sunt frumoase lucruri în materie de filantropie? A fost odată un rege, care era foarte deștept, foarte deștept, foarte fericit, foarte fericit. Uite, Spark, vezi, eu sunt beat. Trebuie să fac ceva..... Tra la la la..... Hai, să ne sculăm!*

Baudelaire în ale sale *Paradis artificiels*, alături de hașis face și apologia vinului și îi binecuvintează binefacerile :

„Adânci bucurii ale vinului, cine nu v'a cunoscut? Ce mărețe sunt spectacolele vinului luminate de soarele interior! Cât de adevărată și de arzătoare este această a doua tinerețe, pe care omul o soarbe cu el.. Vinul este ca și omul; *niciodată nu se va ști cât trebuie să-l stimezi și să-l disprețuești, să-l iubești și să-l urăști*, nici de câte acțiuni sublime sau de crime monstruoase este el capabil...

Mi se pare câte odată, că aud vinul vorbind :

„Omule, dragul meu, vreau să ridic către tine, în ciuda închisorii mele de sticlă și a lacătelor de plută, un cântec plin de frăție, un cântec plin de veselie, de lumină și de nădejde. Nu sunt de loc ingrat: știu că-ți datorez viața. Știu câtă muncă și cât soare pe umeri ți-am pricinuit. Tu mi-ai dat viața, eu te voi răsplăti. Îți voi plăti cu dărnice datoria. În stomacul muncitorilor fac un mare tămbălau și de acolo, prin scări nevăzute mă urc în creier, unde execut dansul meu suprem...”

*

În stare de beție viața plutește în jurul nostru și toate senzațiile pe cari ni le aduce, defilează înaintea noastră ca proiectate pe o pânză de cinematograf. Aceste senzațiuni par că vin spre noi, nu că ne ducem noi spre ele și nu avem de loc sentimentul unei munci active pentru a ni le însuși. Cu alte cuvinte

sentimentul normal al sforțării, care ne vine din adaptare slăbește și nu mai simțim acea lucrare psihologică, care consistă în luarea în posesiune a realității. Dacă printr'un fel de dedublare am reintră în noi înși-ne, pentru a ne privi, a ne ascultă, ni s'ar părea că suntem doi în loc de unul, dintre cari unul funcționează ca un automat, celălalt asistând la tot ce se petrece celui dintâi. (Antheaume și Dromard).

Noțiunea realității tinde să dispară în beție. Reprezentațiunile noastre imaginare devenite mai intense, nu se mai disting clar de percepțiunile noastre obiective devenite mai distrate și diferența, pe care noi o facem în stare normală între imaginație și realitate tinde să se șteargă.

„Realitățile lumii mă impresonau ca simple vișuni și numai așa, pe când ideile nebune din lumea visurilor deveneau în schimb nu numai baza existenței mele zilnice, ci chiar această unică și întreagă existență”. Aceasta este mărturisirea lui *Edgar Poë*.

Heinrich Heine a avut și el nevoe de uitare, poate pentru dragostea lui nenorocită cu verișoara sa Amalia Heine și a recurs la nobilul, generosul vin de Rin. În poezia sa *Lazarus*,¹⁾ XII, găsim un frumos exemplu de dedublare a personalității și de pierdere a noțiunii realității :

*Und noch eine Flasche, Herr Wirt! Ich trank
Die erste in schnöder zerstreung.
Ganz ohne Andacht! Mein edler Wein,
Ich bitte dich drob um verzeihung.*

*Ich sah hinauf nach dem Drachenfels,
Der hochchromatisch beschienen
Vom Abendrot sich spiegelt in Rhein
Mit seinen Burgruinen.*

*Ich horchte dem fernen Winzergesang:
Und dem hecken Gezwitzcher der Finken
So trank ich zerstreut und an den Wein
Dacht 'ich nicht während den Trinken.*

*Jetzt aber steck 'ich die Nase in's Glas,
Und ernst haft zuvor bezuck 'ich
Den Wein, den ich schlucke; manch mal auch,
Ganz ohne zu gucken, schluck'ich.*

*Doch sonderbar! Während den Schlucken wird mir
Zu Sinne, als ab ich verdappelt,
Ein anderer, armer Schlucker sei
Mit mir zusammen gekoppelt.*

*Der sieht so krank und elend aus,
So bleich und abgemergelt,
Gar schmerzlich verhöhrend schaut er mich an,
Wodurch er mich seltsam nergelt.*

*Der Bursche behauptet, er sei ich selbst,
Wir wären nur Eins, wir beide,
Wir wären ein einziger armer Mensch,
Der jetzt am Fieber leide.*

Și încă o sticlă, domnule cărciumar, pe cea dintâi o băui într'ostare de uitare desprețuitoare, fără nici o pietate! Mă iartă, te rog, nobilul meu vin.

Priveam în sus spre Drachenfels, (stânca dragonului) care colorat de roșul apusului de soare, se oglindea în Rin cu ruinele cetăților sale. Ascultam cântecul depărtat al podgorenilor și ciripitul îndrăsnit al păsărelelor, așa că băui distrat și la vin nu m'am gândit de loc.

Acum însă bag nasul în pahar și privesc cu gravitate vinul, pe care-l înghit; câte odată chiar fără a privi, înghit.

Ce minune! În timp ce sorb din vin, mi se pare că am fi doi, că de mine ar fi legat un alt biet bețiv.

Celalt pare a fi bolnav, nenorocit, palid și istovit. Se uită la mine așa de batjocoritor, că mă umilește adânc.

El susține, că ar fi tot eu, că amândoi suntem tot unul, că am fi un biet om, care suferă de friguri.

N. Einschlag.

1) H. Heines Sämtliche Werke, herausgegeben von Prof. Dr. Ernst Elster. Band II pag. 98. Bibliographisches Institut.

. INSEMNAȚI .

SCUMPETEA CHIRIILOR.—Primiim următoarea scrisoare:
București, 23 Aprilie 1912.

Domnule Director,

Se vorbește foarte mult de scumpetea chiriiilor din București, și natural, lumea se întreabă și de cauzele cari produc această scumpete.

Dați-mi voie să aduc în discuțiunea publicului o cauză care este trecută cu vederea, deși mi se pare a fi una dintre cele mai principale.

În București, ca și în toate orașele din Țara Românească, există obiceiul de a se da locuințele cu chirie, începându-se termenul închirierii dela Sf. Dumitru sau dela Sf. Gheorghe al fiecărui an. În alte țări, obiceiul este ca să se înceapă termenul de închiriere dela 1 sau 15 al fiecărei luni. Pentru ce în Țara Românească este obiceiul așa și nu altfel, nu discut. Probabil că în acest obicei se trădează vechile ocupațiuni pastorale ale poporului nostru. La Sf. Dumitru intrau oile la iernat, iar la Sf. Gheorghe ieșeau din iernat și luau drumul spre munte.

Ori cum ar fi însă cu explicarea obiceiului, un fapt decurge din el, și anume: la noi sunt consacrate prin obicei numai două termene pe an, pe când aiurea sunt douăzeci și patru. Din această restrângere la două termene, decurge, la noi, un avantaj pentru proprietarul de case, și un dezavantaj pentru chiriaș; anume: proprietarul se găsește înaintea a numeroase cereri de închiriere și poate urcă fără teamă chiria, pe când chiriașul se găsește înaintea riscului că dacă nu închiriază în grabă poate rămâne fără locuință timp de șase luni! Aiurea, unde închirierile se fac dela 1 și 15 ale fiecărei luni, proprietarii n'au curajul să urce prea mult chiria fiindcă ei nu sunt siguri că pot găsi imediat mușteri, pe când la noi proprietarii prind curajul să urce chiria de la faptul că la o anumită dată ei sunt asaltați de prea multe cereri. Cine a locuit în orașele din străinătate nu cunoaște defilarea zecilor de mușterii cari își năvălesc în casă, înainte de Sf. Gheorghe, sau Sf. Dumitru, dacă nu te-ai putut înțelege cu domnu proprietar, și prin urmare nu cunoaște motivul care te face să cedezi totdeauna pretențiunilor proprietarului! Dar cine locuiește în București cunoaște asemenea defilări și prin urmare înțelege și slăbiciunea chiriașului. Proprietarul de case din străinătate are tot interesul să menajeze pe chiriaș, fiindcă dacă chiriașul îi părăsește casa la 31 Decembre, bunioară, el nu poate fi sigur că la 1 Ianuarie are un nou chiriaș, pe când proprietarul de case dela noi n'are nici un interes să menajeze chiriașul; el știe că dacă vechiul chiriaș este să plece la Sf. Gheorghe, bunăoară, apoi pentru această dată jumătate din numărul Bucureștenilor sunt mușterii să-și găsească o locuință! Prin urmare,—faptul că datele dela cari încep termenele închirierilor sunt reduse numai la două, este una dintre cauzele, și eu cred una dintre principalele cauze cari ajută la scumpetea chiriiilor.

Bine voiți a o pune în discuție. Poate va găsi cineva mijlocul de a ne scăpa de sub tirania celor doi Sfinți ai mutărilor, și ne vor lăsa ca zile de mutare blajinile 1 și 15 ale fiecărei luni. — Radu Ionescu.

JUDAISMUL ȘI CAPITALISMUL. — Lucrarea lui Wilhelm Sombart, cunoscutul profesor de economie politică la Universitatea din Berlin, publicată acum un an, cu titlul de „Evreii și viața economică” își are drept corolar, în urma polemicilor născute în jurul ei, articolul *Judaismul și Capitalismul*, (în *Știința* ultimul no.) prin care se caută a se rezuma ideile conducătoare ale acelei lucrări.

După Sombart, Evreii sînt aceia cari :

- a) Au organizat comerțul internațional ;
- b) Au luat parte activă la crearea coloniilor ;

c) Au contribuit la nașterea statelor moderne prin aceea că au furnizat munițiuni armatelor acestor state și au procurat banii necesari pentru întreținerea războaielor lor.

d) Au comercializat viața economică, creând hârtia de bancă, efectele la purtător etc., și bursele din Amsterdam Londra, Hamburg, Frankfurt, Berlin, Viena.

Acum în urmă au început să comercializeze și Industria.

e) Au fost primii reprezentanți ai raționalismului economic și au fost întemeietorii «comerțului liber».

Această enumerare a faptelor, din care evident rezultă influența judaismului asupra capitalismului modern, i s'a părut lui Sombart ca insuficientă, poate, pentru a da o înfățișare mai științifică lucrării sale și de aceea ea se mai ocupă și de cauzele cari au dat acest rol judaismului.

Ele sînt două: subiectivă și obiectivă. Prima satisface condițiile unui bun negustor căruia i se cere să fie inteligent, activ, abii, etc. — însușiri caracteristice rasei semite. A doua e venită din afară și e explicată prin cunoașterea istoriei Evreilor. Într'adevăr, desemnarea lor în spațiu le-a permis să creeze afaceri de ordin local și internațional; ca străini, au avut o situație de coloni și însușirile colonilor au fost și sînt însușiri de comercianți; viața lor burgheză îi face să-și cheltuiască energia pe terenul economic, și în fine bogăția lor, le-a permis să înființeze împrumutul cu bani, din care a eșit capitalismul.

Capitolul însă mai îndrăzneț din lucrarea lui Sombart și care a nemulțumit mai ales pe Evrei, e acela referitor la influența religiei evreiești asupra vieții economice. După Sombart, ideea de recompensă și de raționalizare a vieții cuprinse în această religie, au sancționat ideea de câștig și școala raționalismului economic. Creștinii au fost și ei la rândul lor nemulțumiți, învinuindu-l pe Sombart că a fost unilateral. El le răspunde: Această carte e unilaterală, ea vrea să fie unilaterală, căci pentru a opera în creeri revoluția ce și-o propune, trebuie să fie unilaterală căci ea vrea să arate rolul numai al evreilor în viața economică modernă. În acest scop, ea adună tot materialul care folosește să arate acest fapt, fără a menționa ceilalți factori cari, independent de evrei, au contribuit și ei la formarea capitalismului modern. S'ar putea cu aceiași dreptate, să se scrie o carte despre rolul raselor de nord în capitalismul modern. Sombart, voind să-l arate pe acela al Evreilor s'a ocupat numai de ei.

Intrebarea ne e: ce mai au de răspuns și Creștinii și Evreii la aceasta? — K.

VLAICU A SBURAT.—La Cernăuți a fost lume multă. Și mulți oameni buni și mulți oameni răi — și mulți ar fi trebuit să mai vină ca să vadă pe Vlaicu sburând și ca să se sperie, căci Vlaicu a sburat peste bisericile și peste mănăstirile vechi ale Cernăuților — sămănând sămănța gândului în vădud.

Pe urma acestei brazde de aer va umbla cultura românească. Căci cultura noastră problematică, prin Vlaicu cată să se ridice la lumina valorii.. Vlaicu a dovedit că geniul este mai tare ca dogma — și dogma a fost o prostie atunci cînd a zis că omul e un vierme legat de pământ. Omul n-a fost vierme, căci nu pământul l-a născut. Din pământ nu se nasc numai florile, care nicînd nu pot părăsi pământul.

Pământul nu este decât o temniță pentru inimă și minte — pământul nu este decât un locaș al omului mort, al omului care dă înapoi, soarelui, sufletul său. Căci sufletul este isvorât din soare și soarele l-a chemat pe Vlaicu. Soarele ne chiamă la viață și la cîntec, soarele ne face lumea și bucuriile ei — scarele ne arată pe cei vii și pe cei morți; fără soare toate ar fi moarte și stinse și negre — fără soare n-ar exista ținte și scopuri, sîngele n-ar fi roșu, căci pîinea n-ar fi albă.....

A sburat Vlaicu.

Și de-atunci parcă nu mai mi-e rușine că sînt Român, că sînt înrudit cu frații din Cetinje și cu Balcanul — nu-mi pasă de gloria franceză și nici de Gross Deutschland; nu-mi pasă că nu-s născut în țara lui Shakespeare, ori în țara lui Ibsen — nu, — simț că Vlaicu m-a înălțat și pe mine, căci el a înălțat cântecul meu și gândurile mele — el mi-a spus că nu pămîntul m'a chemat, ci soarele m'a trimes — Vlaicu mi-a spus că nu pe țernă să caut adevărul, ci în slavă.

Oh, fericită și sfîntă a fost clipa cînd Vlaicu a părăsit pămîntul! Cînd n-a mai simțit supt picioare dormind stră. moșii și urlînd speluncile — cînd se ridică în slavă, înălțat de voință.

Căci el a vrut să se înalțe. El a vrut să părăsească pămîntul. El a vrut să se ducă de pe pămînt. — Și el s-a dus.

Eu numai cu sufletul pot părăsi pămîntul, căci trupu-mi, blestematul, totdeauna aici se trezește și aici adoarme pînă ce va muri — iar Vlaicu și-a dus toate suferințele și toate bucuriile în slavă, în lumină, în văzduhul veșnic.

Oh, mare și frumos a fost momentul, cînd spiritul latin ucis de-atîtea ori peste Munți în casematele culturai românești — a putut scăpa din lanțurile robiei și a cucerit toate inimile cu înălțarea sa.

Și tremurînd, așteptam ca la coborîrea lui Vlaicu să se tragă toate clopotele, pentru ca în cîntarea minunată a aramei sfinte, să coboare iarăși pe pămînt *spiritul* învingător.

— Emil Isac.

INVĂȚĂMÎNTUL RELIGIOS.—Se pare că la noi problema învățămîntului religios nu se prea bucură de multă atenție, căzînd prin aceasta în obiceiuita prescripție a indiferenței noastre în materie de credință. Totuși, în cercurile noastre clericale preocupările de asemenea natură nu sunt cu totul lăsate la o parte, aceasta mai cu seamă pentru acei clerici

ai noștri care au gustat mai de aproape viața apusului și au rămas probabil impresionati de o anumită specie de autoritate a clerului de acolo. Astfel, un profesor de religie dela noi, preotul *Gr. Popescu-Breasta*, studiînd într'o broșură *Invățămîntul religios în școlile din Germania*, se arată entuziasmat de acest învățămînt și trage concluzii prin analogie și asupra reformelor ce ar trebui introduse în învățămîntul dela noi. Transcriem concluzia autorului :

«Națiunea germană consideră ca scop al întregului învățămînt, formarea de caractere morale și ca atare învățămîntul o să fie așa fel întocmit în cît să servească acestui scop. Fiecare școală în parte are să realizeze scopul arătat. De aci rezultă în mod necesar că învățămîntul religios este chemat să dea prin felul materii sale cel mai mare sprijin pentru realizarea scopului propus. Pentru aceasta, potrivit principiului concentrațiunii, învățămîntul moral-religios va căpăta o situație centrală, în jurul căruia se vor grupa celelalte materii de învățămînt.

Legile, regulamentele și programele școlare din diferitele părți ale Germaniei, cer categoric acest lucru. Chiar orariul dă religiei locul de cinste, fixînd ținerea lecțiilor ei pe cît posibil în primele ore de dimineață. Profesorii de toate gradele se silesc să realizeze aceste cerinți ale regulamentelor și programelor școlare. Ei caută să implanteze învățămîntul religios cît mai adînc în inima școlarilor, făcînd din el un patrimoniu scump alături cu celelalte cunoștinți necesare în viață. De aci, cerința regulamentului prusian ca elevii să fie examinați la religie, atunci cînd depun examen de absolvire al liceului».

În cercurile pedagogice dela noi se poate ca nu toată lumea să considere acest exemplu drept vrednic de imitat. De aceea credem că vom avea prilejul să revenim asupra broșurei de mai sus. — C. P.

REVISTA REVISTELOR

Studentii grupați în jurul Centrului studentesc Bucureștir au scos o *REVISTĂ A STUDENȚIMEI*, care să precizeze mai bine curentele de idei din mediul universitar și să caute a pune în raport publicul mare cu acest mediu de idei.

Nu putem decît să-i sprijinim în doleanța cea mai interesantă a lor :

•Chestiunea cea mai arzătoare care se va agita în revistă va fi mult iubita chestie a căminului bucureștean.

E sigur că nu vom putea avea cămin decît prin dărnicia mărunță a publicului, nu prin aceea regală a guvernelor; guvernele vor putea să-și dea doar partea lor apreciabilă la listele de subscripție publică, singurele în stare să formeze primul fond mare al căminului.

Pentru ca dărnicia să se facă însă, este nevoie să arătăm că suntem alții decît aceia cari au umblat cu pantahuza pentru cămin și apoi au benchetuit banii. trebuie să provocăm o diversiune cît de ușoară în opinia publică și nu vedem alt mijloc mai fericit pentru aceasta decît revista. Numai printr'însa vom orăta celor ce vor voi să ne cunoască, cum că ne merităm prin străduințele noastre banul lor, u-militor poate. De aceea cine va scrie, va ceti, sau va îmbrăștia revista va sprijini prin aceasta acțiunea căminului însuși, pentru care sute de generațiuni ce vor veni după noi nu-i vor putea mulțumi în deajuns.—

Revista publică și versuri (de *G. Topârceanu, V. Paraschivescu, R. Brasey, V. Tempeanu* etc.); articole inimoase (de *N. Lupu, Pompiliu Păltănea, Titu Dinu, Ernest Ene*, etc.); precum și rapoarte asupra vieții studentești în diferitele ei asociații.—Așteptăm numerile viitoare.

În *ZORILE* (revistă literară bilunară, director N. N. Hêrjeu, anul I, no. 1, 15 bani ex.), o poezie frumoasă semnată *P. Ghica* :

*In suflului-mi doarme o veche vioară,
Cum doarme, ascuns în pămînt, un tezaur...
O simt cum tresare și trist se'nfoară,
Cînd lunecă visul pe coarda de aur!*

*Pe coarda de aur cînd lunecă visul,
Un plîns în surdina se urcă și scade
Și cum printre gene zăresc paradisul,
Pe strună o lacrimă limpede cade!*

*O lacrimă limpede cade pe strună
Și tace vioara — dar suflului-și strînge
Durerile toate și brațele-și frînge
Și strigă în noapte cu glas de furtună!...*

*Cu glas de furtună el strigă în noapte —
Dar hohotul scade și slîns se coboară,
În fremăt de frunze și-n murmur de șoapte...
— În suflului-mi doarme o vechie vioară!*

LA REVUE (1 Mai) reproduce o interesantă prefață scrisă de actualul prim-ministru francez, d. R. Poincaré, la o scriere a lui Garcia Calderon asupra *Democrațiilor latine din America*. Garcia Calderon pledează cu multă căldură pentru extensiunea culturai franceze în republicile Americii de Sud, ceea ce și R. Poincaré aprobă. O singură rezervă face actualul prim-ministru francez, și anume atunci cînd

Calderon proceşte că odată și odată cultura franceză va fi gonită din Europa de către Germani și Slavi, și atunci ea se va refugia, pentru a continua cu mai multă vigoare, la... Buenos-Ayres!

Această prorocire nu o primește d. Poincaré. Ea a fost repetată însă sub o altă formă, dar în glumă bine înțeles, și de Jean Richepin la București! Ar fi bine să nu se mai repete. Poate că sunt oameni cari să o ia în serios, și atunci scade extensiunea culturală franceză!

În *LE COURRIER EUROPEEN* (25 April 1912) găsim un interesant articol în chestia naționalităților din Austro-Ungaria, semnat de N. R. Woukitchévitch. Autorul ajunge la următoarea concluziune: Monarhia austro-ungară este un anahronism... Culmea absurdității și a inichității este că mulți autori, foarte remarcabili în materie politico-socială, consideră monarhia austro-ungară ca o necesitate a păcii actuale. Între altele este și o teorie politică-istorică foarte răspândită, în privința rolului pe care l'ar avea Austria în Orientul Europei, anume: Că ea ar fi mijlocitoarea între Occidentul civilizată și orientul semi-civilizat, și că ea ar creă condițiunile de existență în adevăr umane pentru domeniul poliglot pe care-l ocupă... Dacă acest rol l'ar avea în adevăr Austria, atunci cum să se explice veșnica rezistență a popoarelor asupra cărora se exercită acest rol? Nici în trecut, nici în prezent, nu s'au văzut popoare cari să se revolte contra binelui lor însăși... Într'un fel sau altul, sfârșește autorul, Austro-Ungaria trebuie să înlocuească centralizațiunea actuală printr'o descentralizare complectă, constituind o federațiune a tuturor popoarelor existente într'ânsa.

MEMENTO

~ În fiecare Luni, ora 9 seara, au loc în localul administrației noastre, ședințele obișnuite ale colaboratorilor revistei. La aceste ședințe pot lua parte și acei d-ni cititori, care au câte ceva de comunicat, sau au propuneri de făcut.

~ Primim la redacție teza de doctorat a compatriotului nostru d. E. C. Decusară: *Les délits de presse dans la législation roumaine*, susținută înaintea facultății de drept din Paris. E un volum de 240 pagini mari, asupra căruia sperăm să revenim.

~ Se va pune în curând o placă comemorativă pe locuința din Paris, rue de Rome 89, în care a locuit *Stéphane Mallarmé*, subtilul poet și estetician, și cel dintâi teoretician ascultat al mișcării poetice simboliste, din Franța. Aci, se adunau spre a asculta glasul Maestrului, multe din personalitățile de samă ale literaturii franceze contemporane.

~ *Tristan Corbière*, un «poet blestemat», cum îl numea Verlaine, din prima pleiadă a noilor poeți francezi, autor al unor poezii surprinzătoare: *les Amours jaunes*, și fiu al lui *Edouard Corbière*, autorul lui *le Negrier* și creatorul adevărat al romanului maritim,—își va avea în curând un monument la Morlaix-Franța.—De ocazdată s'a format un comitet, pentru acest scop, care are de președinte pe Jean Richepin.

~ Duminică, 29 Aprilie, are loc alegerea unui nou rector la Universitatea din București. Fostul rector este d. Emil Pangrati numit ministru al lucrărilor publice.

~ Candidează la această alegere: d-nii I. Bogdan, decanul Facultății de litere, d-r. T. Ionescu, decanul Facultății de medicină, și D. C. C. Disescu, decanul Facultății de drept.

~ Am primit la redacție o broșură în care se denunță *plagiatul doctorului Daniel*. Cum însă plagiatele rămân nepedepsite la noi, credem inutil să ne ocupăm cu această broșură.

~ Vom publica, într'un număr viitor, un foarte interesant articol al d-lui doctor C. Parhon, asupra ultimelor descoperiri în patologia mintală.

~ Din lucrarea lui W. Ostwald intitulată *Oamenii mari* și mai ales din studiul său *geniologic* asupra lui *William Ramsey*, se poate scoate concluzia interesantă că geniul e rezultatul unei armonizări perfecte, dela început, a calităților ancestrale cari intră în constituirea unei noi ființe. Lipsa ei îl va împiedica pe om să ajungă la genialitate, de oarece energia lui îl o va cheltui ca să ajungă la această armonizare.

~ Statisticile lui I. A. Hourwich arată că în Statele Unite nu poate fi vorba de un raport de cauză la efect, între imigrațiune și crimă.

Revista rusească oficioasă *REVUE CONTEMPORAINE*, lasă să transpire bănueli interesante din politica imperiului vecin. Parafelismul dintre acțiunea Italiei și a Rusiei în recenta chestiune a Dardanelor, poate fi preluatul unei activități paralele și în viitor.

«E destul să apropiem tendințele pe care le manifestă Italia de câțiva ani, de data la care va fi în drept să iasă din vechiul ei făgaș politic, pentru a presimți în atitudinea ei viitoare o schimbare destinată să apese asupra combinațiilor europene. Fără îndoială, e cu neputință să anticipăm asupra viitorului, și a pretinde că triplicea nu va fi reînviată ar fi încă hazardat și prematur. Dar ceiace, în tot cazul, reiese clar din politica italiană, pusă pe pază dela anexiunea Bosniei și Herzegovinei, este că viitorul tractat, dacă va fi semnat, nu-i va putea altera libertatea de acțiune ca tractatele precedente. Avertizată de aceste exemple, Italia se vede obligată să-și rezerve, în triplice, o situație conformă cu interesele ei naționale. Și aceste interese acum se opun uneori preocupărilor comune ale aliaților sale. În aceste condițiuni se poate prevedea fără exagerare, că triplicea va trece pe al doilea plan sau nu va mai fi.»

Semnalăm pentru acei cari se ocupă cu cercetările genealogice, importantul articol asupra «legăturii care trebuie să existe între genealogi și medici», apărut în ultimul număr din *Archiv für Rassen- u. Gesellschafts-biologie* și semnat de Dr. Breymann. Dr. Breymann vorbește cu mult entuziasm de știința genealogiei pe care regretă că nu o mai vede reprezentată prin catedre universitare.

~ Prin legea *recurenței asociative* se caută a se explica caracterul cei mai general și cel mai misterios al instinctelor, acela al prevederii iraționale pe care *Bernardin de St. Pierre* îl numea «presentiment». Lămuriri găsim în «*La genèse des instincts*» de Hochet-Souplet.

~ Domnul Matei B. Cantacuzino, căruia ministrul de instrucție i-a propus catedra de drept civil, secția doctoratului, la facultatea din București, a răspuns că refuză această onoare. E pentru prima oară când un profesor al universității ieșene refuză această mult râvnită ofertă.

~ China este azi cea mai mare republică din lume, după cum fusese mai înainte cel mai mare imperiu.—Dillon crede însă că ea nu-și va putea menține unitatea politică decât dacă noii ei conducători vor fi destul de abili și activi ca să poată organiza mai repede noua republică.

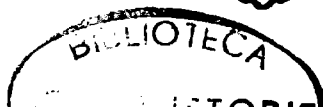
~ S'a format lista membrilor în comitetul pentru ridicarea unui monument lui *Eugène Carrière*, unul din cei mai de seamă pictori ai artei franceze contemporane. În lista aceasta găsim numele celor mai de seamă personalități franceze nu numai în artă, dar și în celelalte toate activitățile, în știință, în politică, etc. Cât privește monumentul, e destul să spunem că el va fi opera lui *Auguste Rodin*, cel mai mare sculptor al timpurilor noastre.

~ D-na Emile Boutroux, soața bătrânului cugetător francez, a tradus în franțuzește cartea lui *David Jayne Hill*, un fost ambasador al Statelor Unite la Berlin, *Statul Modern și organizarea internațională* (Flammarion, 3.50). Autorul arată cum statul modern trebuie să fie socotit ca o persoană morală și juridică, responsabilă de actele sale tot așa ca și individul, și supus unei justiții superioare, care se impune conștiinței națiunilor.

~ Profesorul *Joubin*, care a însoțit pe savantul Principe de Monaco, în călătoriile sale de studii oceanografice, a rezumat, într'o carte apărută la Flammarion-Paris (3 fr. 50), toate trăsăturile mari ale vieții atât de curioase a animalelor și plantelor de prin mări. Arată mai întâi că viața a apărut în oceanul primitiv și că ființele de azi, terestre și maritime, nu-s decât coborâtoarele florei și faunei maritime dela început.

~ *Shakespeare amoureux* (Libr. Nationale-Paris) a lui A. Filon, poate fi o lectură atractivă pentru cei cari se interesează de viața dramaturgului englez.

~ Sunt interesante părerile d-rului *Dupuy* din cartea sa *les Opimanes* (F. Alcan-Paris, 6 frs.), asupra influenței opiumului la literați, cu deosebire. În ea se arată că opiumul a mărit inspirația acestora; foarte rar a creat-o; și și mai rar a dus-o până acolo unde jocul liber al naturii ar fi putut-o duce.

Se găsește de vânzare
la administrația revistei

ALEXANDRU TEODOR STAMATIAD

POEMELE IN PROZĂ ALE LUI BAUDELAIRE

TRADUCERI

Ilustrații de

GROPEANU, POITEVIN-SCHIFFETTI și STERIADI

Ediție pentru bibliofili

• Prețul 20 Lei •

MERCURE DE FRANCE

26, Rue de Condé, Paris

Directeur : ALFRED VALLETTE

Littérature, Poésie, Théâtre, Musique, Peinture, Sculpture,
Philosophie, Histoire, Sociologie, Sciences, Voyages,
Bibliophilie, Sciences occultes, Critiques. Littérature étrangère,
Revue internationale de la Quinzaine.

Le *Mercure de France* est dans sa vingt et unième année. Il paraît le 1-er et le 16 de chaque mois et forme tous les ans six volumes.

Le *Mercure de France* occupe dans la presse française une place unique: il participe de la revue et du journal. Pour juger de sa diversité, il suffit de parcourir quelques-uns de ses sommaires et la liste des 50 chroniques que, sous le titre de *Revue de la Quinzaine*, il publie selon un roulement méthodique. Cette *Revue de la Quinzaine* s'alimente à l'étranger autant qu'en France; elle offre un très grand nombre de documents et constitue une sorte d'encyclopédie au jour le jour du mouvement universel des idées.

Il n'est peut-être pas indifférent de signaler qu'il est celui des grands périodiques français qui coûte le moins cher, puisque le prix de son abonnement excède à peine celui des journaux à un sou.

VENTE AU NUMÉRO ET ABONNEMENT

Les abonnements partent du premier des mois de janvier, avril, juillet et octobre.

France :	Etranger :
Le numéro 1 fr. 25	Le numéro 1 fr. 50
Un an 25 fr.	Un an 30 fr.
Six mois 14 fr.	Six mois 17 fr.
Trois mois 8 fr.	Trois mois 10 fr.

ABONNEMENTS DE TROIS ANS

France . . . 65 fr. | Etranger . . . 80 fr.

Envoi franco sur demande d'un numéro spécimen.

Editeurs :

ZANICHELLI de Bologna, ALCAN de
Paris, ENGELMANN de Leipzig,
WILLIAMS et NORGATE de Londres.

„SCIENTIA“

REVUE INTERNATIONALE DE SYNTHÈSE SCIENTIFIQUE

PARAISANT TOUTS LES DEUX MOIS

(6 numéros par an de 240 à 250 pages chacun)

Direction: G. BRUNI — R. DIONISI — F. ENRIQUES
R. GIARDINA — E. RIGNANO

Scientia fondée en vue de contrebalancer les fâcheux effets de la spécialisation scientifique à outrance. Elle publie des articles qui se rapportent aux branches diverses de la recherche théorique, depuis les Mathématiques jusqu'à la Sociologie, et qui tous sont d'un intérêt général. Elle permet ainsi à ses lecteurs de se tenir au courant de l'ensemble du mouvement scientifique contemporain.

Scientia, qui est dans sa sixième année d'existence, a conquis du premier coup la faveur du monde savant, grâce à la collaboration qu'elle s'est assurée des autorités scientifiques les plus éminentes de l'Europe et de l'Amérique. Elle a publié, outre les articles de ses directeurs: MM. Bruni, Enriques, Dionisi, Rignano, des travaux de MM. Mach, Poincaré, Picard, Tannery, Borel, Boutroux, Volterra, Levi-Civita, Zeuthen, Arrhenius, George Darwin, Schiaparelli, Celoria, Seeliger, Lowell, Maunder, Crommelin, Eddington, Fowler, Bohlin, Pniseux, Moreux, Herz, Suess, Chwolson, Lebedew, Right, Bouasse, Brunhes, Ritz, Langevin, Fabry, Zeemann, G. H. Bryan, Soddy, Ostwald, Nernst, Wallerant, Lehmann, Sommerfeldt, Clancian, Abegg, Bayliss, Höber, Boltazzi, Fredericq, Demmer, Boruttau, Foa, Galeotti, Ebstein, Asher, Raffaele, Delage, Caullery, Rabaud, Le Dantec, Semon, Driesch, Pearl, Hartog, Russel, Wiesner, Haberlandt, Constantin, Ziegler, Uexküll, Bethe, Sherrington, Bohn, Piéron, Claparède, Janet, Rey, Pikler, Hoernes, Sollus, Jespersen, Melllet, Simmel, Ziehen, Cunningham, Westermarck, Kidd, Landry, Edgeworth, Bonar, Pareto, Loria, Carver, Fisher, Sombart, Oppenheimer, Scialoja, Ph. Sagnac, Salomon Reinach, Gutgnbert, Loisy, etc.

Scientia joint au texte principal, portant les articles dans la langue de leurs auteurs, un supplément avec la traduction française de tous les articles allemands, anglais et italiens. Elle est ainsi accessible à quiconque connaît la seule langue française.

Priz de l'abonnement

30 francs. — 24 mk. — 24 sh.

Direction et Rédaction: Milan. Via Aurelio Saffi, 11

Se găsește de vânzare
la administrația revistei

THOMAS CARLYLE

DE

C. ANTONIADE

DOCTOR IN FILOSOFIE

A DOUA EDIȚIUNE

Cu un portret al lui CARLYLE după WHISTLER

PREȚUL: 3 LEI

In provincie se adaugă 45 bani,
costul transportului recomandat.

MINISTERUL AGRICULTUREI
 ȘI AL
 DOMENIILOR
 DIRECTIUNEA
 PROPRIETĂȚII ȘI A EXPLOATĂRII
 MOȘIILOR
 PUBLICAȚIUNE

În ziua de 5 Maiu 1912, ora 10 dimineața, se va ține în localul Ministerului licitațiune publică orală, pentru vânzarea locului viran, în suprafață cam de 754 m. p. proprietate a Statului, situat în Capitală, Str. Doamnei No. 2.—

Concurența va începe dela suma de 250.000, lei iar garanția va fi de 7000 lei.

19 Martie 1912

No. 20.196.

SANATORIUL Dr. GEROTA

OPERAȚIUNI ȘI FACERI
 BUCUREȘTI, BULEVARDUL FERDINAND No. 48
 TELEFON 1/44

Cel mai mare și mai complet
 Sanatoriu de Chirurgie din țară

Special construit pentru boalele **CHIRURGICALE,**
GENITO-URINARE,
 :: BOALE DE FEMEI, FACERI ȘI VENERIENE ::

Cu 2 săli de operație,
 2 săli de pansamente,
 Razele Röntgen

și toate aparatele și instrumentele necesare operațiilor generale și speciale.

Tratamentul sifilisului prin injecțiuni intravenoase
 cu medicamentul ERLICH (606)

NOUA, INGENIOASA
 MAȘINĂ DE SCRIS

„ADLER”

TOATE LITERILE SE POT SCHIMBA
 LA MOMENT CU ALTELE SCRIND
 RUSEȘTE, GRECEȘTE, Etc.

Cea mai trainică mașină de scris este „ADLER”, fiind construită cât se poate de simplă, neavând decât 400 de piese pe lângă celelalte mașini oarbe ce au peste 2000 de bucățele, de aceea în totdeauna se află aceste mașini la reparat, având prea multe piese.

Mașina de scris „ADLER” are scrisul imediat și continuu vizibil (nu scriere oarbă). „ADLER” are numai 30 de clape cu 90 de litere; deci 6—8 litere mai mult decât mașinile oarbe.

20 copii direct se obține cu mașina „ADLER”. Se poate scrie în mai multe culori; cea mai practică pentru circulări cu hârtie oerată.

Numai 30 de clape, dar cari dau peste 90 de litere, țifre și semne, etc.

Cu 6—8 litere mai mult decât la mașinile de scris oarbe (Machines cachées)

Fac și orice schimb cu mașini de scris uzate contra noilor mașini de scris „ADLER”

Am luat în schimb peste 40 mașini de scris sistem vechi și uzate Remington, Fay-Sholes, Smith-Premier, Yost No. 4, Yost No. 10, Hammond, Nort's, Empire, Chicago, Gladstone, Blickensderfer, Ideal, International, Oliver, Stoewes, etc.

INVĂȚĂTURA MAȘINEI

— GRATIS —

Tot felul de accesorii pentru orice mașină de scris la:

I. B. ANTONESCU

Telefon No. 8/51

Șoseaua Basarab, 250 (Piața Victoriei) :: BUCUREȘTI :: Șoseaua Basarab, 250 (Piața Victoriei)